

Diagnoza stanu ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim

Diagnoza wykonana została przez pracowników Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie na zlecenie Ośrodka Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej, w ramach projektu *Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej 2* współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Priorytet: VII Promocja Integracji Społecznej
Działanie: 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej
Poddziałanie: 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej

Czas badania: maj - lipiec 2013

Redaktor raportu
dr Monika Grochalska

Praca wolontariacka
dr Majka Łojko

Spis treści

STRESZCZENIE	3
WSTĘP	3
Czym jest ekonomia społeczna?	3
Rozdział I. Charakterystyka społeczno-gospodarcza powiatu lidzbarskiego	5
1.1 Ogólna charakterystyka powiatu	5
1.2 Przedsiębiorczość	7
1.2.1. Rynek pracy i bezrobocie.....	9
1.2.2 Ważniejsze zakłady pracy.....	10
Rozdział II. Metodologia badań	12
2.1 Cel i przedmiot badań.....	12
2.2 Problemy badawcze	13
2.3 Zastosowane metody badawcze.....	13
Rozdział III. Wyniki badań	15
3.1 Analiza dokumentów strategicznych powiatu lidzbarskiego	15
3.2 Raport z badania fokusowego.....	18
3.3 Analiza badań ankietowych.....	29
Wnioski i rekomendacje	48
Największe bariery rozwoju ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim	54
Bibliografia	55
Spis tabel	56
ANEKS METODOLOGICZNY	58
Załącznik 1	58
Załącznik 2	60
Załącznik 3	65

STRESZCZENIE

Prezentowany raport pt.: *Diagnoza stanu ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim*, stanowi część składową szeroko zakrojonych działań projektowych pod nazwą *Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej* współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet: VII Promocja Integracji Społecznej Działanie: 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie: 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej. Diagnoza zawiera opis stanu wyjściowego powiatu w obszarze ekonomii społecznej, jest częścią działań merytorycznych i ma pełnić rolę podstawy oraz punktu odniesienia dla dalszych działań zmierzających do realizacji rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w badanym powiecie.

WSTĘP

Czym jest ekonomia społeczna?

Pojęcie ekonomii społecznej jest nowe, różnorodnie rozumiane i charakteryzowane. Na potrzeby niniejszego raportu a także z punktu widzenia prowadzonych badań diagnostycznych warto opisać najważniejsze elementy tego pojęcia.

Ekonomia społeczna jest kategorią złożoną, łączącą zarówno ekonomiczne jak i społeczne aspekty aktywności obywatelskiej. Jej miejsce i rolę w społeczeństwie wyznacza specyficzny rodzaj przedsiębiorczości i zaradności społecznej wynikający przede wszystkim z inicjatywy obywatelskiej¹.

Ekonomia społeczna jest systemem działań, polegających na osiągnięciu celów społecznych metodami gospodarczymi. Inne określenia stosowane zamiennie z pojęciem ekonomii społecznej to: ekonomia solidarności, ekonomia obywatelska, gospodarka społeczna, czy przedsiębiorczość społeczna.

Ponieważ definicja ekonomii społecznej jest bardzo szeroka, można ją opisać poprzez instytucje, czyli tzw. przedsiębiorstwa społeczne. Według pracowników europejskiej sieci badawczej EMES (European Research Network) za przedsiębiorstwo społeczne uznaje się działalność o celach głównie społecznych, której zyski w założeniu są reinwestowane w te cele lub we wspólnotę, a nie zwiększanie dochodu udziałowców czy też właścicieli.

---

¹ A. Leszkiewicz, *Miejsce przedsiębiorstw społecznych w strategiach rozwoju gospodarczego*, [w:] Wspieranie ekonomii społecznej, red. J. Hausner, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2008, s. 22.

Przedsiębiorstwa społeczne mogą pełnić bardzo różnorodne funkcje. Należy jednak podkreślić, że ze względu na ciągle jeszcze małą skalę ekonomii społecznej w Polsce, wiele z opisanych obszarów dopiero czeka na rozwinięcie. Do funkcji tych należą: integracja społeczna i działalność na rynku pracy, dostarczanie usług publicznych, usługi o charakterze wzajemnym, usługi na otwartym rynku, dostarczanie dóbr publicznych i rozwój wspólnot lokalnych, działalność handlowa i produkcyjna².

Przedsiębiorstwa społeczne pełnią, oprócz już nadmienionych, szereg funkcji, które można sprowadzić do wspólnego mianownika, nazywając je celami ukierunkowanymi na rozwój kapitału społecznego społeczności lokalnych oraz samych instytucji ekonomii społecznej³

Pojęcie ekonomii społecznej według Komisji Unii Europejskiej odpowiedzialnej za sprawy *ekonomii społecznej* dotyczy pięciu zasadniczych typów organizacji: spółdzielni, товариств opartych na zasadach wzajemności, stowarzyszeń, fundacji i przedsiębiorstw społecznych.

Zdaniem P. Sałustowicza funkcje ekonomii społecznej to:

1. Ekonomia społeczna jako *jobmachine* – jest to spojrzenie z perspektywy polityki zatrudnienia i rynku pracy – od ekonomii społecznej oczekuje się nowych miejsc pracy, szczególnie adresowanych do ludzi którym grozi marginalizacja, oczekuje się również usług w zakresie zawodowego szkolenia itp.

2. Ekonomia społeczna jako kompensacja *zawodności rynku pracy i państwa socjalnego* – jest to spojrzenie głównie z perspektywy polityki społecznej, która jest odpowiedzialna za dostarczanie usług socjalnych dla jednostek i zbiorowości zwłaszcza tam gdzie sektor prywatny, czy publiczny nie jest w stanie zaspokoić rosnących potrzeb społecznych.

3. Ekonomia społeczna jako *producent* kapitału społecznego – jest to przede wszystkim perspektywa polityki integracji społecznej ale również dla etnicznego spojrzenia na ekonomię społeczną – zadaniem ekonomii społecznej jest również *pomnażanie* kapitału społecznego.

4. Ekonomia społeczna jako *szkoła demokratyzacji* – z perspektywy procesu demokratyzacji oczekuje się od ekonomii społecznej wciągania jednostek i grup społecznych w proces politycznych decyzji⁴.

Przedmiotem badań i doświadczeń jest fakt jak dalece ekonomia społeczna jest w stanie spełniać te oczekiwania. Należy jednak zdawać sobie sprawę, że realizacja pewnych funkcji

---

² www.ekonomiaspoleczna.pl (11.04.2013 r.)

³ M. Jelonek, *Teorie socjologiczne a ekonomia społeczna*; [w:] Wokół ekonomii społecznej, red. M. Frączek, J. Hausner, S. Mazur, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2012, s. 63.

⁴ P. Sałustowicz, *Pojęcie, koncepcje i funkcje ekonomii społecznej*; [w:] Ekonomia społeczna. Perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej, red. J. Staręga-Piasek, Instytut Rozwoju Służb Społecznych. Warszawa 2007, s. 38.

może eliminować inne. Najbardziej widoczne jest to w wypadku funkcji z perspektywy polityki zatrudnienia i rynku pracy, a funkcji pomnażania alternatywnego kapitału społecznego.⁵ Podmioty ekonomii społecznej, zaspokajając potrzeby swoich członków lub podopiecznych, często wykonują zadania, z których ani państwo, ani inne podmioty gospodarcze nie wywiązują się w sposób wystarczająco skuteczny.

Rozdział I

Charakterystyka społeczno-gospodarcza powiatu lidzbarskiego

1.1 Ogólna charakterystyka powiatu

Powiat lidzbarski leży w północnej części województwa warmińsko-mazurskiego, w podregionie olsztyńskim, utworzony w 1999 roku w ramach reformy administracyjnej. Siedzibą powiatu jest Lidzbark Warmiński.

W skład powiatu wchodzi 5 gmin w tym:

- 1 gmina miejska – Lidzbark Warmiński,
- 1 gmina miejsko-wiejska – Orneta,
- 3 gminy wiejskie: Lidzbark Warmiński, Lubomino i Kiwity.

Powiat Lidzbarski sąsiaduje z powiatami: bartoszyckim, olsztyńskim, braniewskim, ostródzkim i elbląskim. Powierzchnia powiatu wynosi 924,4 km².⁶

Powiat lidzbarski usytuowany jest na pograniczu Równiny Orneckiej, Wzniesień Górskich, Pojezierza Olsztyńskiego i Niziny Sępopolskiej. Graniczy z powiatami: bartoszyckim, olsztyńskim, ostódzkim, elbląskim i braniewskim.

Walory krajobrazowe, malowniczo położone tereny przecinane krętymi rzekami, nieskażone przemysłem powietrze, bogactwo obiektów historycznych oraz osobliwości kulturowe stwarzają wspaniałe warunki dla rekreacji i wypoczynku. Dominującą gałęzią gospodarki jest rolnictwo. Zdecydowana większość użytków rolnych znajduje się w posiadaniu rolników indywidualnych.

Powiat Lidzbarski jest częścią „Zielonych Płuc Polski”. Bogactwem tych ziem są dobre gleby, łagodny klimat, zasoby wód, różnorodność świata roślinnego i zwierzęcego.

---

⁵ Tamże, s. 39.

⁶ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Lidzbarskiego na l. 2006-2015, s. 4.

Niewiele zmieniony krajobraz naturalny pozwolił na utworzenie obszarów prawnie chronionych, m.in. Rezerwatu Bobrów na rzece Pasłęce⁷.

Ludność

Ludność Powiatu reprezentują przede wszystkim rodziny repatriantów ze wschodu, którzy napłynęli po 1945 r. Mieszkają tu także rodziny Ukraińców przesiedlonych z Podkarpacia, mniejszość niemiecka oraz dawni mieszkańcy centralnej Polski i ich rodziny⁸.

Ludność powiatu lidzbarskiego stanowi 3,04% ogólnej populacji ludności zamieszkującej w województwie warmińsko-mazurskim. Powszechny spis ludności ustalił, że na terenie powiatu zamieszkuje 14.885 rodzin. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosi 2, 91 osób i jest prawie równa wojewódzkiej wynoszącej 2, 92 osoby. Wśród mieszkańców powiatu 7.116 osób, to osoby niepełnosprawne, które stanowią 16, 34 % ogólnej populacji mieszkańców powiatu⁹.

Gęstość zaludnienia wynosiła 47 osób/km², co daje 10 miejsce w województwie przy średniej gęstości zaludnienia w regionie 60 osób/km² i kraju 124 osób/km². W ciągu ostatnich lat zauważalny jest stały, choć niewielki spadek ludności. Jest on spowodowany niskim saldem ruchu naturalnego i ujemnym saldem ruchu migracyjnego.

Struktura demograficzna ludności w Powiecie Lidzbarskim wskazuje na jej powolny proces starzenia się. Świadczy o tym wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, przy jednoczesnym spadku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Znaczącą rolę odgrywa tu malejący przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji¹⁰.

W latach 2000-2009 liczba ludności powiatu zmniejszyła się o 2,4%, w 2009 r. w powiecie lidzbarskim mieszkało 42501 osób. Spośród mieszkańców powiatu 20,2% to osoby w wieku przedprodukcyjnym, 64,3% stanowią osoby w wieku produkcyjnym, a 15,5% osoby w wieku poprodukcyjnym. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 56 w wieku nieprodukcyjnym (w województwie 54)¹¹.

---

⁷ <http://www.powiatlidzbarski.pl/klient/starostwo-powiatowe> (plik pobrano 22 czerwca 2013).

⁸ Strategia Rozwoju Powiatu Lidzbarskiego na l. 2001-2016, s. 8.

⁹ Rozwiązania Problemów Społecznych Powiatu Lidzbarskiego na l.2006-2015, s. 4.

¹⁰ Tamże, s.10.

¹¹ <http://www.wsiepolskie.pl/powiat/114/lidzbarski> (plik pobrano 22 czerwca 2013)

Tabela 1. Wybrane dane statystyczne powiatu lidzbarskiego za rok 2011

	Powiat
Ludność	43088
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,5
Zgony na 1000 ludności	9,8
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (w %)	54,3
Ludność w wieku przedprodukcyjny	8.226
Ludność w wieku poprodukcyjny	6.929
Ludność w wieku produkcyjny	27.933
Pracujący ¹² w tym: kobiet	6 200 3.384
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %.	25,8
Bezrobotni zarejestrowani	3854
- w tym kobiety w %:	53,2
- osoby poniżej 25 roku życia w %	20,7
-pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok w %	38,3

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Olsztynie 2012

1.2 Przedsiębiorczość

W powiecie lidzbarskim w sektorze publicznym i prywatnym zarejestrowanych jest 3.279 podmiotów gospodarczych.

Działalność gospodarczą, poza rolnictwem indywidualnym, w 2011 r. prowadziło 3,279 tys. podmiotów gospodarki narodowej, w tym ponad 90% w sektorze prywatnym. Najwięcej podmiotów działało w sekcjach: handel i naprawa (705), budownictwie(308) i przetwórstwie przemysłowym (206). Najmniej podmiotów swoją działalność ukierunkowało

¹² Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób; bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

na obsługę nieruchomości i firm (podmiotów) oraz na transport, gospodarka magazynowa i łączność (58 podmiotów)¹³.

Tabela 2. Sektory Gospodarki Narodowej w rejestrze REGON powiatu lidzbarskiego – stan na 2011 r.

sektor publiczny	sektor prywatny	podmioty w poszczególnych gminach:
286 osób	2.993 osoby	1.608 – miasto Lidzbark W.
	2.198 – osób fiz. prow. dział. gospod. 189 – spółek cywilnych 128 – spółek handlowych 119 – stowarzyszeń i fundacji 26 - spółdzielni	1.085 – Orneta miasto-wieś 273 – gmina Lidzbark W. 183 – gmina Lubomino 130 – gmina Kiwity
Ogółem 3.279 podmiotów gospodarczych (6.200 zatrudnionych)		

Zródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport otwarcia. Analiza podmiotów i systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim na początku 2013*, s. 3-4.

Tabela 3. Struktura działalności podmiotów gospodarczych w poszczególnych branżach- stan na 2011 r.

Rodzaj działalności	Liczna podmiotów
handel i naprawy,	705
budownictwo,	308
przetwórstwo przemysłowe,	206
hotele i restauracje,	155
pośrednictwo finansowe,	90
transport, gospodarka magazynowa i łączność,	58
obsługa nieruchomości i firm	9
Ogółem 3.279 podmiotów gospodarczych	

Zródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport otwarcia. Analiza podmiotów i systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim na początku 2013*, s. 3-4

¹³ Raport otwarcia. Analiza podmiotów i systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim na początku 2013, s. 3-4.

1.2.1. Rynek pracy i bezrobocie

Rynek pracy w powiecie lidzbarskim należy do najtrudniejszych w kraju, zarówno pod względem popytu jak i podaży pracy. Wpływa na to strukturalny charakter bezrobocia, wynikający z obszarów typowo rolniczych, obciążonych upadkiem państwowych gospodarstw rolnych, a także niedostosowaniem struktury kształcenia zawodowego kadr do potrzeb zmieniającej się gospodarki. Rynek pracy w powiecie lidzbarskim jest mało rozwinięty także ze względu na małą liczbę przemysłowych zakładów i niezbyt rozwinięty rynek działalności gospodarczo-usługowej.

Wśród osób bezrobotnych z terenu powiatu lidzbarskiego, zarejestrowanych (stan na 30.06.2012 r.) najliczniejszą grupę stanowiły osoby bez zawodu. Ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych wyniósł 967 osób (tj. 26,66%), co oznacza, że co czwarta osoba bezrobotna zarejestrowana w PUP nie posiadała zawodu. W tej grupie aż 553 osoby (tj. 57,19%) stanowiły kobiety, 187 (tj. 19,34%) – osoby pozostające w ewidencji PUP powyżej 12 miesięcy, natomiast 41 osób (tj. 4,24%) – absolwenci¹⁴.

Zgodnie z danymi GUS za 2012 r. w powiecie lidzbarskim było zarejestrowanych 3.854 osób bezrobotnych, w tym:

- 648 to dotychczas niepracujący (absolwenci),
- 786 posiada prawo do zasiłku.

Tabela 4. Struktura bezrobocia w powiecie w poszczególnych gminach

Gmina	Liczba bezrobotnych
Miasto Lidzbark Warmiński	1150
Gmina Lidzbark Warmiński	610
Gmina Kiwity	265
Miasto i gmina Orneta	1380
Gmina Lubomino	382

Źródło: Raport otwarcia. Analiza podmiotów i systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim na początku 2013, s.2 za: Dane sprawozdawcze PUP w Lidzbarku Warmińskim – stan na 31.XII 2012.

¹⁴ Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie lidzbarskim za I półrocze 2012, PUP Lidzbark Warmiński 2012, s. 6.

Poziom wykształcenia ludzi w analizowanym powiecie jest niski. Wiele osób swoje kształcenie kończy na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej, a duża część osób posiada tylko wykształcenie gimnazjalne i niższe. Szczegółowe zestawienie w poniższej tabeli.

Tabela 5. Liczba bezrobocia wg wieku i wykształcenia

Ze względu na wiek		Ze względu na wykształcenie	
Liczba		Liczba	wyższe
798	24 i mniej lat	260	
1.040	25-34 lat	808	średnie zawodowe
782	35-44 lat	384	średnie ogólnokształcące
826	45-54	1.285	zasadnicze zawodowe
408	55+	1.117	gimnazjalne i niższa
Razem: 3.854 osoby			

Zródło: Raport otwarcia. Analiza podmiotów i systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim na początku 2013, s.3 za: Dane sprawozdawcze PUP w Lidzbarku Warmińskim – stan na 31.XII 2012.

Aktualnie, w maju 2013 r. stopa bezrobocia w Polsce wyniosła 13,5 % i była o ponad 1,3 % niższa niż na koniec stycznia 2013r. W województwie warmińsko-mazurskim odnotowano w analogicznym czasie najwyższy poziom bezrobocia w skali kraju, który ukształtował się na poziomie 20,9 %, a w powiecie lidzbarskim zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w maju 2013 r. poziom bezrobocia wyniósł 26,2%¹⁵.

1.2.2 Ważniejsze zakłady pracy

Działalność gospodarcza w powiecie lidzbarskim koncentruje się wokół klasycznych form związanych z handlem, budownictwem przetwórstwem przemysłowym. W powiecie lidzbarskim wg bazy adresowa firm (dane Warmińsko-Mazurskiej Agencji Rozwoju Regionalnego) istnieje 108 różnych firm i przedsiębiorstw. Ważnymi działającymi na terenie powiatu są:

OCYNKOWNIA W.T.M. WEKTOR SP. J. MICHAŁOWSCY

Markajmy
Bartoszycka 30
11-100 Lidzbark Warmiński

PPHU DEPTUŁA

ul. Wiejska 87a
11-100 Lidzbark Warmiński

¹⁵ <http://www.gizycko.pup.gov.pl> (GUS Warszawa, dane statystyczne za rok 2013 plik pobrano 07.lipca 2013).

GUNNEBO BALTIC

Sp. z o.o.

ul. Olsztyńska 30

11-130 Orneta

„NOWA ORNETA” FABRYKA ŚRUB I ELEMENTÓW ZŁĄCZNYCH

ul. Dworcowa 2

11-130 Orneta

PORKON PRZEDSIĘBIORSTWO PRODUKCYJNO - HANDLOWE

ul. Olsztyńska 22

11-130 Orneta

PHU SZKŁO

ul. Olsztyńska 2

11-100 Lidzbark Warmiński

PRZEDSIĘBIORSTWO PRODUKCYJNO-USŁUGOWY „MIECZKOWSKI”

ul. Bartoszycka 11

11-100 Lidzbark Warmiński

BABILEC ZAKŁAD PRODUKCJI MEBLI

Kłębowo 1

11-100 Lidzbark Warmiński

POLMLEK” SP. Z O.O. ZAKŁAD MLECZARSKI

ul. Topolowa 1

11-100 Lidzbark Warmiński

**FABRYKA OPAKOWAŃ FOLIOWYCH ROSSOPLAST D. I R. ROSSOCHACCY
SPÓŁKA JAWNA**

ul. Dantyszka 19

11-100 Lidzbark Warmiński

WARMIŃSKA SPÓŁDZIELNIA INWALIDÓW

ul. Wysokiej Bramy 31

11-100 Lidzbark Warmiński

PRZEDSIĘBIORSTWO PRODUKCYJNO-HANDLOWE OLEX

ul. Szwoleżerów 25A

11-100 Lidzbark Warmiński

**„SPOŁEM” POWSZECHNA SPÓŁDZIELNIA SPOŻYWCÓW W LIDZBARKU
WARMIŃSKIM**

ul. Hoża 1,

11-100 Lidzbark Warmiński

Rozdział II

Metodologia badań

2.1 Cel i przedmiot badań

Celem głównym badania była diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu oraz podmiotów ekonomii społecznej – dotychczas podejmowanych przez nich działań oraz rozpoznanie otoczenia podmiotów ekonomii społecznej.

Z tak postawionego celu głównego wynikają następujące cele szczegółowe:

- identyfikacja najważniejszych podmiotów działających w zakresie ekonomii społecznej w badanym powiecie;
- zdiagnozowanie obszarów potrzeb działalności podmiotów ekonomii społecznej, kierunków podejmowania zadań i odbiorców działań;
- identyfikacja barier/przeszkód wpływających na działalność istniejących podmiotów ekonomii społecznej i utrudniających powstawanie nowych podmiotów;
- określenie dalszych perspektyw działań i rozwoju badanych instytucji ekonomii społecznej
- analiza komplementarności działań wspierających sektor ekonomii społecznej na poziomie powiatu;
- zbadanie otoczenia ekonomii społecznej, określenie poziomu, zasad i obszarów współpracy między podmiotami ekonomii społecznej a innymi podmiotami tj. jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami wsparcia w kontekście potrzeb, barier i problemów oraz potencjału rozwojowego w tym zakresie
- opis rozwiązań stosowanych w praktyce dotyczących wsparcia podmiotów ekonomii społecznej przez otoczenie ekonomii społecznej.

Wszechstronna i wielowymiarowa diagnoza sytuacji w zakresie stanu ekonomii społecznej będzie stanowić podstawę do tworzenia Inkubatorów Przedsiębiorczości Społecznej w powiecie.

Przedmiotem badań był poziom wiedzy podmiotów należących do sektora ekonomii społecznej tj. przedstawicieli Powiatowego Zespołu ds. Ekonomii Społecznej dotyczący aktualnego stanu ekonomii społecznej w powiecie. Ponadto, stroną przedmiotową niniejszych badań kształtowały opinie przedstawicieli wybranych podmiotów pozarządowych powiatu lidzbarskiego na temat ekonomii społecznej.

2.2 Problemy badawcze

Realizacja badań, zgodnie z przedstawionymi powyżej celami, wymagała ich uszczegółowienia, na potrzeby opracowania niniejszego raportu sformułowano główny problem badawczy:

Jak przedstawia się stan ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim?

Z problemu badawczego wynikają następujące problemy szczegółowe:

1. Jaka jest sytuacja społeczno-gospodarczej powiatu?
2. Jakie realizowane są aktualnie programy z zakresu rozwoju i promocji instytucji ekonomii społecznej?
3. Jakie są najważniejsze podmioty ekonomii społecznej w badanym powiecie?
4. Które z istniejących instytucji ekonomii społecznej działają najbardziej skutecznie/efektywnie w zakresie dotychczas podejmowanych kierunków działań?
5. Jaki jest poziom, zasady oraz obszary współpracy podmiotów ekonomii społecznej z otoczeniem ekonomii społecznej (analiza komplementarności działań wspierających sektor ekonomii społecznej w kontekście potrzeb, barier i problemów).
6. Jakie jest rozeznanie instytucji z otoczenia ekonomii społecznej w ofercie podmiotów ekonomii społecznej?

Uzyskane odpowiedzi na tak postawione problemy badawcze stanowiły podstawę do zdiagnozowania stanu ekonomii społecznej powiecie lidzbarskim i opracowania raportu.

2.3 Zastosowane metody badawcze

W celu uzyskania jak najbardziej wiarygodnych wyników została zastosowana model triangulacji, polegający na wykorzystaniu w toku badań różnych metod, technik oraz źródeł pozyskiwania informacji. Z uwagi na to, iż zjawiska zachodzące w obszarze badawczym są bardzo złożone, należy zbadać je poprzez równoległe użycie różnych metod.

Pojedyncze procedury badawcze obejmują nie tylko wybrane aspekty problematyki, ale również zjawiska irrelewantne, z tego też względu zostały wykorzystane metody badań ilościowo- jakościowych.

W badaniach zastosowano różnorodne metody i techniki zbierania i analizy danych empirycznych. Uzyskany materiał źródłowy (pierwotny) ma charakter zarówno ilościowy, jak

i jakościowy. Badania sondażowe (ilościowe) przeprowadzono wśród podmiotów pozarządowych sektora ekonomii społecznej powiatu lidzbarskiego. Kwestionariusz ankiety umożliwił uzyskanie informacji dotyczących stanu sektora ekonomii społecznej poprzez m.in. określenie zasad i form funkcjonowania wybranych podmiotów, zdiagnozowanie ich problemów i oczekiwań oraz określenie korzyści i bariery wynikające ze współpracy podmiotów ekonomii społecznej w powiecie.

Natomiast wywiady nagrywane z dostarczyły danych jakościowych, tj. diagnozy i oceny stanu ekonomii społecznej, istniejących przedsiębiorstw społecznych, otoczenia instytucji ekonomii społecznej oraz szans, zagrożeń i perspektyw rozwoju ekonomii społecznej. Badanie to miało charakter jakościowy. Zostało przeprowadzone metodą *focus group interview* (FGI)¹⁶, którą – w kontekście stawianych kwestii problemowych – uznano za metodę najbardziej adekwatną. Przeprowadzono jedną sesję fokusową trwającą ok. 1h 15 min.

Dodatkowo w badaniach wykorzystano analizę materiałów źródłowych wtórnych – dokumentów strategicznych dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu

Do realizacji badań wykorzystano następujące techniki i narzędzia badawcze:

1. Wywiad fokusowy nagrywany przeprowadzony na poziomie powiatów z przedstawicielami Powiatowego Zespołu ds. Ekonomii Społecznej.
2. Kwestionariusz ankiety skierowany do przedstawicieli organizacji pozarządowych powiatu lidzbarskiego w celu zebrania ich opinii na temat stanu sektora ekonomii społecznej. W module badawczym wykorzystano ankiety rozprowadzane.
3. Analiza materiałów źródłowych (wtórnych) tj. strategicznych powiatu lidzbarskiego odnoszących się do sektora ekonomii społecznej dotyczyła zarówno treści, jak i danych statystycznych.

Analizę danych ilościowych uzyskanych z badań sondażowych przeprowadzono z użyciem metody statystyki opisowej i indukcyjnej.

Wybór metody jakościowej pozwolił uzyskać szerszy kontekst badań, bardziej szczegółowe informacje dotyczące podjętej problematyki, a w praktyce – nową perspektywę badawczą.

---

¹⁶ *Focus group interview* (badania fokusowe) to metoda badawcza polegająca na zbieraniu danych w czasie wspólnej pracy w grupie i dyskusji na dany temat. Podczas takiego badania spotyka się niewielka grupa, licząca od 5 do 15 osób (grupa powinna być na tyle mała, żeby każda z osób miała możliwość podzielenia się swoimi opiniami, i jednocześnie na tyle duża, aby umożliwić współdziałanie i zapewnić różnorodność omawianych doświadczeń), które rozmawiają na określony temat opierając się na swoich doświadczeniach.

Rozdział III

Wyniki badań

3.1 Analiza dokumentów strategicznych powiatu lidzbarskiego

➤ *Lidzbark Warmiński - Plan Rozwoju Lokalnego*

Dokument zostały przyjęty uchwałą uchwałą nr XXXIV/203/05 Rady Miejskiej w Lidzbarku Warmińskim z dnia 20 kwietnia 2005 roku. Otwarty charakter dokumentu umożliwia wprowadzanie korekt przyjętego Planu. Jest on dokumentem planistycznym o charakterze operacyjnym – jego celem jest przedstawienie ważnych z punktu widzenia Strategii Rozwoju Miasta przedsięwzięć samorządu służących realizacji priorytetów celów rozwoju miasta, określenie spodziewanych nakładów finansowych i rezultatów wdrażania, a także zapewnienie koncentracji środków finansowych oraz ich efektywne wykorzystanie. Dokument ten zawiera diagnozę aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej miasta z uwzględnieniem czterech obszarów: uwarunkowań geograficzno-przyrodniczych, infrastruktury lokalnej, sfery ekologicznej, sfery gospodarczej oraz sfery społecznej. Plan Rozwoju Lokalnego zakłada podjęcie działań mających na celu poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej miasta oraz jakości życia mieszkańców, między innymi poprzez wspieranie i zacieśnianie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi.

➤ *Program rozwoju ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim na lata 2013-2020*

Program jest wynikiem pracy Zespołu ds. ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim wspieranego przez ekspertów Ośrodka Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Olsztynie. Powstał w wyniku potrzeby opisanie ekonomii społecznej i wytyczenia szlaków jej rozwoju. Jego głównym celem jest swobodny rozwój ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim. Dokument nawiązuje do Regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej w województwie warmińsko-mazurskim na lata 2011-2015 wypracowanego przez Zespół ds. ekonomii społecznej przy Marszałku Województwa. Program identyfikuje najważniejsze bariery rozwoju ekonomii społecznej w powiecie, do których należą:

- zbyt mała wiedza oraz niski poziom zaufania do ekonomii społecznej wśród społeczności
- mała liczba przedsiębiorstw społecznych w powiecie,

- niskie kompetencje w zarządzaniu podmiotami ekonomii społecznej,
- słaby system wsparcia ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim,
- nie uwzględnianie ekonomii społecznej w dokumentach strategicznych samorządów w powiecie,
- nie stosowanie klauzul społecznych przy zamówieniach publicznych.

➤ ***Wieloletni Program Współpracy Powiatu Lidzbarskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego***

Dokument przyjęty uchwałą nr 21/III/10 Rady Powiatu Lidzbarskiego z dnia 23 grudnia 2010 r. Program określa formy współpracy Powiatu Lidzbarskiego z organizacjami. Należy do nich powierzanie wykonania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji oraz wspieranie wykonywania zadań publicznych poprzez udzielenie dotacji na dofinansowanie ich realizacji. Jedną z form współpracy jest też wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności i współdziałania poprzez publikowanie ważnych informacji w prasie lokalnej, na stronach internetowych powiatu, a także poprzez informowanie o terminach i tematyce sesji Rady Powiatu oraz posiedzeń Komisji Rady Powiatu organizacji zainteresowanych tematyką obrad. Inne formy współpracy to:

- przekazywanie przez organizacje informacji o przewidywanych lub realizowanych zadaniach sfery publicznej, których realizacja odbywa się w oparciu o środki inne niż dotacja Powiatu,
- pomoc w nawiązywaniu przez organizacje pozarządowe kontaktów międzynarodowych,
- udzielanie rekomendacji dla organizacji pozarządowych starających się o środki z innych źródeł,
- konsultowania projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności organizacji,
- tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym.

Program podlega ewaluacji, a jego projekt jest corocznie przygotowywany przez Wydział Oświaty, Kultury i Promocji Starostwa Powiatowego w Lidzbarku Warmińskim.

➤ ***Strategia rozwoju gminy Lubomino na lata 2012 – 2022***

Strategia jest podstawowym dokumentem określającym kierunki, cele i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić. Strategia wyznacza cele oraz identyfikuje obszary uznane za najważniejsze z punktu widzenia osiągnięcia tych celów, na których koncentrowane będą działania gminy. Strategia Rozwoju Gminy Lubomino zespala wszelkie działania rozwojowe podejmowane na rzecz poprawy warunków społeczno-gospodarczych gminy, jej rozwoju oraz poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców. Jej zadaniem jest zaprogramowanie rozwoju i modernizacji Gminy, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania środków unijnych, a także wszystkich zasobów i atutów, które gmina posiada. W dokumencie zawarto wyniki przeprowadzonej analizy SWOT gminy, na jej podstawie określono wizję, cele strategiczne i cele operacyjne, a także źródła finansowania działań oraz system realizacji strategii.

➤ ***Strategia rozwiązywania problemów społecznych powiatu lidzbarskiego na lata 2006 – 2015***

Dokument przyjęty uchwałą nr 296/XXXIX/06 Rady Powiatu Lidzbarskiego z dnia 29 czerwca 2006 r. Strategia obejmuje trzy obszary problemowe:

- kryzys funkcji rodziny,
- marginalizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- niewłaściwe warunki do prawidłowego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczeństwie.

Strategie opracowano metodą MAPS (Metoda Aktywnego Planowania Strategicznego) w oparciu o diagnozę problematyki społecznej oraz przy założeniu, że to społeczność lokalna pełni rolę ekspercką w opracowaniu wszelkich dotyczących jej planów. Strategia zawiera jasno określoną wizję, cele operacyjne i strategiczne oraz harmonogram działań dla trzech obszarów.

➤ ***Strategia rozwoju miasta i gminy Orneta na lata 2001 – 2015***

Strategię opracowano metodą społeczno-eksperską (MAPS), uznając ekspercką rolę społeczeństwa zamieszkującego daną gminę, które samo potrafi najtrafniej określić ścieżki własnego rozwoju. Metoda ta ma tę zaletę, że zapobiega stawianiu sprzecznych celów, podejmowaniu nieskoordynowanych działań i zapewnia wspólnotowe myślenie o własnej przyszłości. Strategia wyznacza trwałe, skoordynowane i oczekiwane działania władz

lokalnych. Dokument ten zapewnia tworzenie długofalowej wizji rozwojowej gminy i koordynację oraz hierarchizację działań. Przyczynia się do rozwiązywania problemów i realizacji celów we właściwy sposób, w odpowiedniej kolejności. Pełni także funkcję prognostyczną, przewidując jakie potencjalne problemy mogą się pojawić w przyszłości. Strategia ułatwia społeczności lokalnej radzenie sobie w szybko zmieniającej się rzeczywistości, a także ułatwia dialog polityczny i merytoryczny ze społeczeństwem, stanowiąc dobrą płaszczyznę do negocjacji. Podobnie jak inne tego typu dokumenty, zawiera jasno określoną wizję, cele operacyjne i strategiczne oraz harmonogram działań.

➤ ***Strategia rozwoju powiatu lidzbarskiego na lata 2001-2016***

Dokument również opracowany w oparciu o metodę MAPS z uwzględnieniem charakterystyki powiatu i diagnozy problemów przeprowadzonej na podstawie danych uzyskanych w drodze badań ankietowych. Strategia zawiera analizę SWOT i wypracowaną w oparciu o nią wizję rozwoju, a także cele strategiczne w sześciu obszarach dotyczących:

- aktywizacji gospodarczej i rozwoju rynku pracy,
- oświaty i wychowania,
- ochrony zdrowia i pomocy społecznej,
- turystyki, sportu i dziedzictwa kulturowego,
- infrastruktury transportowej, łączności, zagospodarowania przestrzennego i budownictwa,
- rolnictwa, leśnictwa i ochrony środowiska,
- bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Założono, że trafność odczytania szans i ustalenia priorytetów rozwojowych będzie miała istotny wpływ na to, w jakim stopniu finanse uruchamiane przez kolejne lata, na podstawie Strategii, będą służyły wzrostowi konkurencyjności i atrakcyjności powiatu w skali regionu i kraju.

3.2 Raport z badania fokusowego

Spotkanie *fokusowe* odbyło się 27 maja 2013 roku w siedzibie Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej w Lidzbarku Warmińskim przy ul. Wierzbickiego 3B. Wywiad fokusowy przeprowadzony był w formie dyskusji skoncentrowany wokół diagnozy stanu do tej pory podejmowanych działań instytucji ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim.

W spotkaniu uczestniczyli członkowie Zespołu ds. Ekonomii Społecznej, który reprezentowali przedstawiciele władz samorządowych, Powiatowego Urzędu Pracy, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Spółdzielni Socjalnej MOPS – ów, GOPS – ów badanego powiatu.

Tezy stawiane w badaniu dotyczyły sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu, istniejących przedsiębiorstw społecznych, otoczenia instytucji ekonomii społecznej oraz ocena szans i zagrożeń dla rozwoju ekonomii społecznej.

Badania fokusowe są jednym z najlepszych sposobów pozyskiwania opinii, odczuć i trudnych do zwerbalizowania intuicji, dlatego często stosuje się je, jako materiał uzupełniający do badań ilościowych. Zaletą tego badania była swobodna i przede wszystkim dobrowolna dyskusja, oparta na własnej wiedzy, doświadczeniu zawodowym zaproszonych pracowników ośrodków pomocy społecznej, samorządu, organizacji pozarządowych. Ogniskowany wywiad grupowy utrwalony został na rejestratorze dźwiękowym (dyktafonie).

Dyskusja prowadzona była przez moderatora. Scenariusz zawierał jedynie ważne kwestie problemowe, których poruszenie było niezbędne. Każdy z uczestników badania posiadał nieskrępowaną możliwość zaprezentowania swoich poglądów. Badanie było nagrywane. Czas badania mieścił się w 1h.15 minut. Szczegółowy zapis przebiegu spotkań zawiera transkrypcja z badania, która stanowi odrębny dokument będący podstawą niniejszego opracowania. W trakcie transkrypcji wypowiedzi respondentów nie podlegały żadnym poprawkom, jedynie podczas redakcji raportu zostały poddane niezbędnej adiustacji (usunięcie oczywistych pomyłek językowych, powtórzeń itp.), co ułatwia ich lekturę. Uczestników badania zapewniono o anonimowości badań. Opinie wyrażone przez nich zostały przedstawione w taki sposób, że przyporządkowanie ich do poszczególnych osób, a nawet instytucji jest praktycznie niemożliwe. Funkcję moderatora pełniła dr Monika Grochalska – adiunkt Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Na początku badania fokusowego uczestnicy spotkania otrzymali pytanie „rozgrzewkowe”, które miało dwie zasadnicze funkcje. W pierwszej kolejności służyło rozluźnieniu atmosfery, wzajemnemu poznaniu się i większemu otwarciu się uczestników. Miało też uzmysłowić biorącym udział w fokusach, że czymś naturalnym jest posiadanie i prezentowanie swoich opinii, zaś badania fokusowe są ukierunkowane na ich wychwytywanie, nie zaś marginalizowanie.

Główne problemy życia w powiecie lidzbarskim

Z punktu widzenia przedstawicieli samorządu lokalnego uczestników badania focusowego, w ostatnich latach w powiecie lidzbarskim zachodzi wiele pozytywnych zmian w zakresie inwestycji, co przekłada się na dynamiczny rozwój i poprawę infrastruktury lokalnej.

Istnieje jednak pewien paradoks, ponieważ ów dynamiczny rozwój inwestycji nie przekłada się na zmniejszenie stopy bezrobocia w powiecie. Obecny poziom bezrobocia kształtuje się na poziomie 26,7 to prawie 27% i w dalszym ciągu wykazuje tendencje wzrostowe.

Zdaniem respondentów w całym regionie warmińsko-mazurskie (nie tylko w powiecie lidzbarski) stale pogłębiła dysproporcja, jeżeli chodzi o posiadane dochody mieszkańców powiatu. Jeden z badanych zauważa, że *są ludzie, którzy zarabiają duże pieniądze, ale gro jest ludzi, którzy zarabiają małe pieniądze, jeśli pracują a jeszcze przy takim poziomie bezrobocia w powiecie lidzbarskim. Ponieważ przeciętna płaca, to tak naprawdę niedaleko odbiega od minimalnej płacy (cyt.).*

Cechą charakterystyczną bezrobocia w badanym powiecie jest to, że dotyka ono przede wszystkim ludzi młodych. Przyczyny tego zjawiska tkwią zdaniem badanych, w wadliwym systemie edukacyjnym niedostosowanym do zmieniających się wymogów rynków pracy. Bardzo duża liczba absolwentów (głównie szkół zasadniczych i częściowo średnich zawodowych) „skazana jest” na długotrwałe bezrobocie. Badani podkreślają, że do trudnej sytuacji młodzieży na rynku pracy przyczyniają się szkoły, które ignorują aktualne potrzeby rynku. W efekcie „tłoczą się” na nim absolwenci o nadwyżkowych zawodach, podczas, gdy pracodawcy poszukują innych deficytowych specjalności. Badani zauważają problem braku pomysłów zarówno na szczeblu państwowym jak i ze strony samorządu lokalnego, a niskie nakłady finansowe na kształcenie zawodowe, doprowadziły do znacznego ograniczenia ilości szkół zawodowych, co znalazło swoje odzwierciedlenie w niekorzystnej sytuacji młodzieży na lokalnym rynku pracy.

Bezrobocie wywiera szczególnie szkodliwy wpływ na młodzież, ponieważ brak możliwości samorealizacji, zaspokajania ambicji i wykorzystania zdobytej wiedzy powoduje, że *gro młodych ludzi, ambitnych ludzi, którzy jak gdyby inaczej widzą siebie w perspektywie czasu myśląc o rodzinie i o wielu jeszcze aspektach swojego życia, oni po prostu wyjeżdżają stąd. Natomiast Ci, którzy tu pracują oni po prostu bardzo małe pieniądze zarabiają, to są*

pieniądze, które po prostu po stałych opłatach wystarczają na ...takie daj Boże takie minimalne potrzeby, nie mówię o jakimś tam luksusie (cyt.).

Dla młodych ludzi trudno jest znaleźć stałą pracę, najczęściej są zatrudniani na umowy krótkookresowe czy umowy na zleceni lub Urzędu Pracy, są też kierowani na staże lub prace interwencyjne. Z tego powodu młodzi nie są w stanie usamodzielnić się w sensie ekonomicznym i mieszkaniowy. Po pierwsze nie posiadają często własnych źródeł dochodu i nadal pozostają na utrzymaniu swoich rodziców, po wtóre trudno jest mówić o ich usamodzielnieniu zwłaszcza, że kredyty mieszkaniowe są w ich przypadku trudne do uzyskania.

Ta trudna sytuacja powoduje, że samorząd lokalny wciąż poszukuje i opracowuje nowe programy ukierunkowane na pomoc osobom bezrobotnym. W ocenie samorządowców warto doceniać tych bezrobotnych, którzy mają odpowiedni potencjał, czy też ambicję, są zdeterminowani na poszukiwanie pracy. *Takim ludziom warto pomagać, starają się po prostu tworzyć sobie te miejsca pracy przy naszym udziale, instytucji ekonomii społecznej, spółdzielni socjalnych (cyt.).*

Należy stwierdzić, iż w opinii przedstawicieli starostwa lidzbarskiego dotychczas podejmowane działania na rzecz niepracujących w ich oceniane są znaczące, a obecna polityka władz samorządu lokalnego dąży do tego, by zmniejszyć bezrobocie. *Musimy wszystkie siły skupić na tym, aby tworzyć podwaliny dla rozwoju przedsiębiorczości, zachęcać nowe podmioty gospodarcze do tego, by tu się lokowały i dawały po prostu szanse (cyt.).*

Z kolei inny rozmówca, reprezentujący gminę przyznał, że jedną z przyczyn trudnej sytuacji powiatu jest duży marazm jego mieszkańców a także brak lokalnych inicjatyw z zakresu przedsiębiorczości. Na przestrzeni ostatnich lat wiele zakładów pracy zostało polikwidowanych, zaś nowe nie powstają. Ta sytuacja ma również swoje przełożenie na wysoka stopę bezrobocia. Osoby, które mają zatrudnienie, to najczęściej u *prywaciarza, prywaciarz często nie wypłaca płacy, a jak jest płaca, to jest bardzo niska i rodziny nadal przychodzą do pomocy społecznej i korzystają z pomocy (cyt.).* W powiecie badani zauważyli narastający problem rozpadu rodzin. Jest wiele samotnych matek, których partnerzy wyjeżdżają zagranicę za pracą, często dochodzi do rozpadu takich rodzin.

Rozmówcy odnieśli się też do dobrych stron życia w powiecie, pozytywy zauważają głównie w sferze inwestycji i wydatkowania środków na powstawanie inwestycji w handlu i turystyce. Niemniej jednak, ich zadaniem jest to *kropla w morzu potrzeb takich faktycznych (cyt.).* Powiat lidzbarski determinowany jest jego profilem krajobrazowym, który wskazuje na

zdecydowanie rolniczo-turystyczny charakter regionu. Być może, dlatego wśród proponowanych ofert pracy dominują przede wszystkim prace na czas określony, prace dorywcze, ale najczęściej proponowane są prace sezonowe, głównie w rolnictwie, agroturystyce. Pracę stałą bezrobotnym proponuje się rzadziej.

Od lat poprzez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) tworzone i realizowane są różnego rodzaju projekty systemowe, projekty konkursowe z Biura Pracy czy Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej. Niemniej jednak wszystko jedynie łagodzi skutki bezrobocia i niedostatku społecznego, gdyż zapotrzebowanie społeczne na tego typu działania jest wielokrotnie wyższe, szczególnie w odniesieniu do zatrudnienia i do szukania miejsc pracy.

Kolejnym zgłoszonym podczas wywiadu problemem jest zjawisko dziedziczenia biedy, wyuczona bezradność i pasywność zwłaszcza wśród rodzin świadczeniobiorców ośrodków pomocy społecznej. Zdaniem jednego z rozmówcy; *widać dla nich jest to dobre, oni już się przyzwyczaili do chodzenia po tych urzędach, bo są też tacy, oni nawet jakby na patelni gotowe dał, to czasami oni tego tak ze smakiem nie zjedzą, bo zjedzą i powiedzą, że nie smakuje, bo za mało.*

W ocenie badanych najważniejsze problemy społeczne występujące w powiecie to bezrobocie i jego konsekwencje; czyli patologie społeczne, niezaradność opiekuńcza, wynikiem której jest umieszczanie dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, rodzinach zastępczych i niepełnosprawność i plaga alkoholizmu. Jedna z badanych zauważyła niepokojące zjawisko, które zaczęło pojawiać się na terenie powiatu; *kolejne pokolenia, gdzie zabieramy wychowankom, którzy byli w rodzinach zastępczych, byli w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, to w tym roku mamy informację, że te osoby, które były usamodzielniane to wracają do systemu do nas i ich dzieci wracają do placówek i rodzin zastępczych I to staje się takie niepokojące (...) zwłaszcza, że tu jest duża nasza praca, dostają mieszkanie, Ci wychowankowie, którzy opuszczają placówki, którzy założyli rodziny, mają wsparcie np. w postaci mieszkania, finansów, asystenta nawet. I to nie pomogło i tu nam ręce opadają...(cyt.).*

Identyfikacja najważniejszych podmiotów ekonomii społecznej

Przedstawiciele badanych instytucji, mieli dobrą orientację w specyfice sektora ES i potrafili wskazywać podmioty ekonomii społecznej działające na terenie powiatu. Badani poinformowali, że na terenie powiatu lidzbarskiego funkcjonuje 117 organizacji pozarządowych posiadających osobowość prawną, jest 7 organizacji pożytku publicznego, 5 spółdzielni socjalnych; z czego 3 spółdzielnie działające bardzo prężnie. Na obszarze powiatu

funkcjonuje także Izba Gospodarcza, wymieniano również cechy rzemiosł i Warmińskie Stowarzyszenie Przedsiębiorców. Są dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej, 3 Kluby Integracji Społecznej, Inkubator Przedsiębiorczości, jest też jeden Zakład Pracy Chronionej w Lidzbarku Warmińskim, to jest krawiectwo - Warmińska Spółdzielnia Inwalidów sp.z o.o. Brakuje Zakładów Aktywizacji Zawodowej.

W większości wypadków organizacje pozarządowe na terenie powiatu lidzbarskiego są jednak słabo rozpoznawalne, a swoją działalnością obejmują jedynie wybraną kategorię osób, działając w gronie zamkniętym. Warto zauważyć, że część podmiotów ekonomii społecznej jest nieaktywnych.

W ocenie respondentów podmioty ekonomii społecznej w powiecie nie wykazują dużego zainteresowania współpracą, często spotkać się można z roszczeniowością wśród działających organizacji. Brakuje też lokalnej współpracy pomiędzy podmiotami ukierunkowanej na tworzenia partnerstw, nie istnieją sieci czy federacje, Natomiast powiatowe rady organizacji pozarządowych nie wykazują aktywnego działania. Także na zewnątrz organizacje słabo współpracują z lokalnym samorządem, są często pomijane przy tworzeniu dokumentów i strategii lokalnych, a ich udział w konsultacjach jest w większości wypadkach fikcyjny.

Sytuacja ekonomiczna organizacji pozarządowych zdaniem badanych jest dobra - *my im dajemy szansę, na ile nasze budżety pozwalają na to. Rok rocznie przeznaczamy z planu budżetu powiatu. My planujemy środki finansowe na dotacje, na różnego rodzaju działania. I organizacje pozarządowe składają do nas wnioski i otrzymują dotacje, my ich wspieramy (cyt.).*

Kolejną badaną grupą podmiotów ekonomii społecznej były spółdzielnie socjalne. W badaniu uczestniczył jedynie jeden przedstawiciel spółdzielni socjalnych. Spółdzielnie socjalne zgodnie z zapisami prawnymi jest ani podmiotem całkowicie opartym na zasadach non profit, nie jest także typowym podmiotem gospodarczym, nastawionym na zysk. Jej cele statutowe nie mają charakteru gospodarczego. Jest ona autonomicznym zrzeszeniem minimum pięciu osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych tym wykluczeniem, które osobiście prowadzą działalność gospodarczą realizując zarówno cele ekonomiczne jak i społeczne. Praca w spółdzielni ma uzmysłwić członkom, że nie tylko tworzą oni dla siebie miejsca pracy, ale wytwarzają także dobro wspólne, za które są wzajemnie odpowiedzialni. W spółdzielni socjalnej osoby wykluczone społecznie nie muszą w pojedynkę zmagać się z regułami obowiązującymi na

wolnym rynku. Członkowie spółdzielni mogą podzielić między siebie obowiązki zarządzania „firmą”, co ułatwia im start na rynku pracy¹⁷.

Rozmówcy wskazywali na niewystarczającą ilość spółdzielni socjalnych na terenie powiatu, oraz na fakt słabości i niestabilności 2 istniejących (spośród 5 wymienionych). Poza niskimi zdolnościami motywacyjnymi osób zawiązujących spółdzielnie, jako przyczynę braku trwałości wskazywano nadmierne uzależnienie od środków finansowych w ramach realizowanych projektów i brak wizji/pomysłów ich liderów. Zdaniem badanych *Nie wszyscy się nadają, nie wszyscy chcą pracować, musi być odpowiednia osoba, musi się znaleźć lider. Bez lidera nie da rady! (...). Część spółdzielni w sposób naturalny się rozpadło, chodzi o to, że tego lidera brakowało!, pomysłu brakowało! (cyt.)* Ze spółdzielniami socjalnymi działającymi w powiecie gmina podpisała umowę na trzy lata na świadczenie usług opiekuńczych.

Sytuacja organizacji gospodarczych jest w ocenie respondentów bardzo dobra, w powiecie lidzbarskim samorząd gospodarczy przedsiębiorców działa prężnie. Wiele z tych organizacji przeszło na organizacje pożytku publicznego, po to by też sięgać po środki finansowe. Samorząd w Lidzbarku Warmińskim jest silny i mocny; *Lidzbark Warmiński... naprawdę oni już mają swoją tradycję, działają prężnie i to nie tylko jest spotkanie dla spotkania, tylko to są merytoryczne spotkania. Ci przedsiębiorcy oni korzystają, ponieważ tam organizuje się różnego rodzaju spotkania, wyjazdowe spotkania z ludźmi, którzy mają wpływ na gospodarkę, na środki finansowe. Czy to agencje, czy porady prawne, czy to jakieś inne itd., jakieś możliwości pozyskiwania środków, pewne podpowiedzi, rozwiązywania problemów (cyt.)*. Natomiast na terenie gmin sytuacja organizacji gospodarczych jest trudniejsza, niemniej jednak powoli się stabilizuje.

Jedną z omawianych PES były warsztaty terapii. Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) są placówkami mającymi na celu umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestniczenia w rehabilitacji społecznej oraz zawodowej. W WTZ-ach odbywają się terapie zajęciowe, jak również zajęcia ruchowe, ogólnousprawniające, poprawiające komunikację społeczną oraz terapia psychologiczna. Istniejące w powiecie Warsztaty Terapii Zajęciowej według badanych są w bardzo dobrej sytuacji finansowej, ponieważ w 90% są finansowane z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych a jedynie w 10% są finansowane z dotacji samorządowych, darowizn z organizacji pozarządowych, osób prywatnych oraz sponsorów.

---

¹⁷ Diagnoza sektora podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim. Raport z badań, Rzeszów 2012, s. 92

Koszt miesięczny uczestnika w WTZ wynosi ok 1 400, 00 zł. Innymi źródłami dofinansowania.

W powiecie działają 3 kluby integracji społecznej są jednostkami, których głównym celem - zgodnie z ustawą o zatrudnieniu socjalnym z 13 czerwca 2003 r. jest udzielanie pomocy osobom indywidualnym i ich rodzinom w odbudowywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społecznym, w powrocie do pełnienia ról społecznych i w podniesieniu kwalifikacji zawodowych. Ich Zadaniem jest minimalizowanie skutków bezrobocia, promowanie przedsiębiorczości społecznej, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz reintegracja społeczna i zawodowa. Kluby funkcjonujące w powiecie opracowują i realizują programy zatrudnienia tymczasowego, realizują również roboty publiczne, pomagają w uzyskaniu zatrudnienia, a także udzielają poradnictwa prawnego i pomocy socjalnej. Mogą one powstawać z inicjatywy gminy, ośrodka pomocy społecznej lub organizacji pozarządowej. Badani ocenili iż istniejące w powiecie KIS-y są w dobrej sytuacji, co roku pozyskują środki finansowe na realizację swoich zadań statutowych. W podobnej - bardzo dobrej kondycji - jest Zakład Pracy Chronionej.

Role i funkcjonowanie Inkubatora Przedsiębiorczości j zostały przez uczestników badania ocenione bardzo wysoko. W ocenie respondentów Inkubator Przedsiębiorczości, działający w powiecie od niedawna to kolejne narzędzie, które służy dla zarówno dla rozwoju biznesu społecznego jak i dla całego społeczeństwa lokalnego. Większość rozmówców podkreślała dalszą potrzebę uruchamiania tego rodzaju instytucji wsparcia, szczególnie w miejscach, w których istnieje realna potrzeba na tego typu działania – na terenach zagrożonych wykluczeniem społecznym. Powstały w ramach 2-letniego projektu IP *jest nastawiony na udzielanie porad prawnych, na różnego rodzaju szkolenia, bezpośredni taki kontakt z przedsiębiorcą, z punktu widzenia rachunkowości też. Dużo takich ciekawych rzeczy i też nowe projekty szkoleniowe. Niemniej jednak jest to tylko dwa lata i teraz się trzeba zastanowić - i właśnie po to jest ten zespół powołany, który winien zastanowić się nad tym, co dalej zrobimy? Dlatego, że pieniądze się kończą, ale dalej robić co?, To my musimy zadawać pytanie. Co tu zrobić jeszcze?, żeby wyrobić pozytywną opinie społeczną – to raz. A dwa; przekonać wójtów, burmistrzów i starostę do tego, by ewentualnie zechciał może wyłożyć parę złotych. Czyli musimy, teraz Ci Państwo, którzy tu pracują, którzy tu jesteśmy, musimy pokazać, że ten Inkubator Przedsiębiorczości jest po prostu potrzebny. A że tego typu instytucja jest potrzebna, jest potrzebnym narzędzie (cyt.).*

Istotną barierą rozwoju PES jest powszechna niedostateczna wiedza mieszkańców powiatu na temat zakresu i zasad działań organizacji pozarządowych a w konsekwencji zbyt

małe zaangażowanie ludzi w działalność społeczną i wolontariat i skupianie się jedynie na własnej sytuacji materialno-bytowej. *Jeden z respondentów uważa, że najgorszy problem jest w uaktywnianiu się oddolnym. Dlatego, że jest od razu taka kalkulacja, tak; a co ja z tego będę miał, a czy to mi się oplaca, a to może to nie to, to ja tam nie idę, bo ja w to miejsce, pojedę sobie w odpowiednie miejsce i zrobię w miesiącu ileś tam kursów i nie tylko tysiąc, ale mam trzy tysiące i więcej, jak miałem założmy. Wiecie, o czym ja mówię, nie? Bo to już się w tej chwili zmieniło i jest następna kombinacja, co tu zrobić. Ja się wcale nie dziwię, bo ja gdybym był na ich miejscu, to pewnie to samo bym robił. Bo to trzeba patrzeć, żeby zabezpieczyć byt swojej rodzinie, tak? I Ci ludzie po prostu tak kombinują, Ci którzy są obrotniejsi, sprytniejsi, to oni są w tej szarej strefie i oni sobie jakoś radzą (cyt.).*

Dla rozwoju sektora ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych niezwykle istotne są rozwiązania prawne, które mają wpływ na warunki prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstw społecznych. Stąd też kwestie związane z zamówieniami publicznymi są również istotną barierą dla rozwoju PES w badanym powiecie, zwłaszcza jeżeli chodzi o zastosowanie klauzuli społecznej, wpisywanie do przetargów (chodzi przede wszystkim o usługi). Zdaniem respondentów należy tworzyć odpowiedni klimat pod tym kątem i uelastyczniać zapisy odnośnie klauzul społecznych, odnosząc je nie tylko do ubiegania się o zamówienia, lecz także wykonywania zamówień, co oznacza zachęcanie do współpracy, jak i zlecania podwykonawstwa podmiotom zatrudniającym osoby bezrobotne, niepełnosprawne lub inne osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Środki finansowe powinny być przeznaczane głównie na wsparcie bezpośrednio przedsiębiorstw społecznych i sektora ekonomii społecznej w powiecie.

Niewiele PES w powiecie zatrudnia pracowników na umowę o pracę. Raczej dominuje społeczny charakter pracy, zatrudnianie na umowy cywilno-prawne oraz w ramach realizowanych projektów. Uczestnicy spotkania poproszeni zostali o scharakteryzowanie potrzeb kadrowych podmiotów ekonomii społecznej w powiecie. Jak wynika z udzielonych odpowiedzi najbardziej brakuje odpowiednio wykwalifikowanych menagerów i księgowych. Brak jest także szeregowych pracowników, którzy z zaangażowaniem zajmowałiby się codzienną pracą w stowarzyszeniu, spółdzielni czy też innej instytucji ekonomii społecznej. Jest też potrzeba zatrudniania psychologów, chociaż z drugiej strony, to *są to fajni ludzie, ale jak się chce zatrudnić na 1/2 etatu czy na 1/5 to nie chętnych po prostu! Tak, nawet jak czasami chce się więcej zapłacić, to jest problem. Psychologów nie ma! Pani pyta przez pryzmat; czy my mamy problem np. nowy projekt wdrażamy, robimy nabory itd. Czy przy tych naborach, jeżeli dobieramy sobie kadrę np. do szkoleń itd., czy ona jest na tyle dobra, że realizujemy*

fajne szkolenia i ludzie są zadowoleni, czy nie. Czy mamy problem z dotarciem do dobrych ludzi? Wydaje mi się, na tyle ile ja wiem, to nie. Korzystamy tu z całego zagłębia, sprowadzamy i z Warszawy i z Olsztyna mamy bardzo dobrych ludzi i tu. Oni się sami zgłaszają! (cyt.).

Działania PES w powiecie są kierowane przede wszystkim do osób niepełnosprawnych, starszych i dzieci. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej przedstawicielka Ośrodka Pomocy Społecznej wymieniła *15 grup dyspanseryjnych, tak więc oferta dotyczy i bezrobotnych i bezdomnych, wielodzietnych i alkoholików i narkomanów, ustawa wyraźnie precyzuje do kogo kierujemy działania (cyt.).*

Najbardziej charakterystyczne i atrakcyjne formy tych działań wymieniano: Dni Rodziny, rajdy rodzinne, imprezy kulturalno-sportowe, przeglądy małych form teatralnych, zawody w tenisie stołowym, promowanie rodzicielstwa zastępczego, wystawy, projekty aktywizujące, spotkania cykliczne w społecznościach lokalnych, organizowane są także spotkania z animatorami życia społecznego.

Diagnoza otoczenia ekonomii społecznej

Współpraca podmiotów ekonomii społecznej z otoczeniem jest jednym z ważniejszych czynników określających ich działalność. Podmioty ekonomii społecznej dla najefektywniejszej realizacji ich celów statutowych powinny podejmować aktywną współpracę z samorządem lokalnym, administracją rządową, prywatnymi przedsiębiorstwami, innymi podmiotami ekonomii społecznej a także osobami fizycznymi. Dlatego też w trakcie dyskusji zapytano badanych o dalsze perspektywy rozwoju ekonomii społecznej i jej otoczenia. W ocenie badanych wiele zależy od polityki państwa, zwłaszcza jeżeli chodzi o sposób i zasady finansowania PES. Ale coraz więcej zależy od samorządu lokalnego. Obecnie powstała nisza dla podmiotów ekonomii społecznej, to jest perspektywa i szansa na ich dynamiczny rozwój. Jeden z respondentów zauważył jednak, że *gro od nas zależy, na terenie powiatu lidzbarskiego W ekonomii społecznej przyjęliśmy taki dokument, gdzie, do wszystkich nowo tworzonych dokumentów strategicznych będzie to wpisywane jako zadanie, które winno być realizowane. Czyli w strategiach rozwoju gospodarczego, ale nie tylko biorąc pod uwagę, że tak powiem zadaniowe strategie, to przy każdym...czy to problem oświaty, czy kultury, czy pomocy społecznej czy bezrobociu, wszędzie zagadnienia z zakresu ekonomii społecznej będą akceptowane. Wszystko po to, aby budować raz - podstawy społeczeństwa takiego otwartego, zainteresowanego, i dwa - żeby można było przeznaczać środki finansowe na ten cel. (cyt.)*

Także z perspektywy zmian w systemie pomocy społecznej, które mają nastąpić w 2015 roku, Ośrodki Pomocy Społecznej, (cała sfera pomocy społecznej) będą odbiurokratyzowane na rzecz skuteczniejszej i efektywniejszej pomocy w zakresie polityki społecznej. Także w systemie pieczy zastępczej, zdaniem badanych *rodzin miało być mniej tej biurokracji, a w tej chwili, jak wprowadzili koordynatorów i wprowadzili te zadania, to papierów mamy 3-krotnie więcej niż mieliśmy i nie da się oddzielić koordynatorów, tak że koordynator ma tylko pracować, bo tyle planów, tyle sprawozdań pisze...to jest nie do przerobienia (...)* Po prostu tak jesteśmy zawaleni pracą papierkową i teraz albo się skupiamy na pracy z rodziną albo papiery (cyt.).

Rozmówcy opowiadali o swojej współpracy z różnego rodzaju instytucjami oraz innymi podmiotami. Współpraca z samorządami, zwłaszcza przy realizowaniu projektów i innych inicjatyw, oprócz wymiaru organizacyjnego ma dla przedstawicieli badanych instytucji ogromne znaczenie wizerunkowe. To dzięki firmowaniu pewnych działań przez jednostki samorządowe, mają one zapewnioną promocję, zwłaszcza na terenach i w obszarach, w których nie są rozpoznawalne. Dzięki takiej współpracy mogą one też zaistnieć w lokalnych społecznościach. Ocena dotychczasowej współpracy podmiotów ekonomii społecznej z jednostkami samorządu terytorialnego jest pozytywna. Najczęściej określano:

- *U nas bardzo dobrze*

- *My, jako spółdzielnia nie narzekamy*

- *Ja jako PCPR, gdzie tak powiem mieliśmy takich wspólnych podopiecznych bardzo dobrze się pracowało (...) oceniając współpracę mojego PCPR z jednostkami samorządu, czy pomocy społecznej czy tych wszystkich instytucji, które są, no to uważam, że jest to na dobrym poziomie (...) Problemy społeczne są rozumiane przez nasze władze, że rozumieją potrzebę, i że trzeba finansować i że trzeba wspierać, że tutaj zrozumienie jest i nie zdarzyło się tak, żeby nie rozwiązać wspólnie jakiegoś tam problemu. Ja mówię na płaszczyźnie swojej, gdzie ja zarządzam jednostką powiatową.*

- *Ok.... (cyt.).*

Relacje z samorządem powiatu dla wielu badanych jest pozytywna. Jedna z respondentek doceniła bardzo to, że *zwołujemy zespoły tu robocze, zapraszamy i przedstawiciele samorządu, tutaj Pana Starostę i staramy się rozwiązywać. Ale myślę, że ogólnie tak (...) mamy... dobra współpracę (cyt.).*

Badani doceniają fakt iż na terenie powiatu istnieje wiele podmiotów ekonomii społecznej *wystarczy tylko popatrzeć na mapę i to z zaznaczeniem tych punktów, to my nie mamy się czego wstydzić (...)* bowiem są powiaty, są gminy gdzie nie ma tych Warsztatów

Terapii Zajęciowej, Środowiskowych Domów np., takiego zabezpieczenia społecznego, naprawdę, my mamy dobrą sytuację, bo

Najbardziej brakuje jednak mieszkań chronionych, Ośrodka Interwencji Kryzysowej przynajmniej na poziomie Lidzbarka (miasta powiatowego).

Jeżeli chodzi o ocenę współpracy między instytucjami ekonomii społecznej a Organizacjami Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej (OWIES) respondenci bardzo pozytywne wystawili oceny. Większość uznała, że bardzo dobrze im się współpracowało i nadal współpracuje, pomimo że już nie są pod ich ochrona, ale nadal utrzymują kontakt a w razie potrzeby otrzymuje pomoc (prawną, psychologiczną, doradczą, z zakresu księgowości itd.). Także obszar działań i obecna pomoc jest kontynuowana i jest to zgodne z oczekiwaniami badanych.

Na terenie powiatu odbywają się od dawna cykliczne spotkania przedstawicieli instytucji ekonomii społecznej, którzy wymieniają się doświadczeniami, informacjami. *Ale to nie tylko dzisiaj, bo to już trwa!, to cały czas jest. (...) My mamy cykliczne spotkania i naprawdę, jeżeli jest jakaś dodatkowa taka potrzeba, a jest hasło dane, to jest to organizowane. Bo to jest ważne! (cyt.)*

3.3 Analiza badań ankietowych

Kolejnym etapem procesu diagnozowania było przeprowadzenie badań ankietowych wśród przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej powiatu lidzbarskiego w celu zebrania ich opinii na temat stanu sektora ekonomii społecznej.

Ankieta zawierała pytania o aspekty funkcjonowania, umiejętności dostosowania się do potrzeb rynkowych, formy współpracy z różnymi instytucjami ekonomii społecznej. Badania przeprowadzono pośród 21 spośród 133 podmiotów ekonomii społecznej z powiatu lidzbarskiego.

Kwestionariusz ankiety zawierał 4 pytania zamknięte, 7 półotwartych oraz 5 pytań otwartych. Badania ankietowe przeprowadzone zostały przez pracowników Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej w Lidzbarku Warmińskim w kwietniu 2013 roku. Pytania dotyczyły:

1. Typu, roku rejestracji badanego podmiotu oraz miejscowości, w której mieści się jego siedziba.
2. Zakresu działalności, obszaru prowadzonej działalności oraz na rzecz kogo działa badana organizacja.

3. Liczby zatrudnionych pracowników, najbardziej pożądanym specjalistów oraz danych dotyczących pomocy wolontariuszy.
4. Dominujących źródeł finansowania.
5. Jednostek wspierających badane podmioty.
6. Oceny bieżącej sytuacji badanej instytucji ze względu na różnorodne kryteria (np. sytuację finansową, wypełnianie celów statutowych, czy kompetencje wolontariuszy).
7. Intensywności odczuwania problemów w działalności badanych organizacji.
8. Znaczenia i stopnia zadowolenia ze współpracy badanej instytucji z konkretnymi grupami podmiotów (np. jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami publicznymi, mieszkańcami okolic, lokalnymi przedsiębiorcami, mediami oraz podmiotami ekonomii społecznej i organizacjami pozarządowymi).
9. Posiadania planu perspektyw rozwojowych.

W badaniu ankietowym wzięło udział 15 stowarzyszeń, 2 kluby integracji społecznej, 3 ośrodki pomocy społecznej oraz 1 spółdzielnia socjalna. Zatem podmioty ekonomii społecznej powiatu były najliczniej reprezentowane przez stowarzyszenia – stanowiły one 71,4% ogółu badanych organizacji (tabela 6).

Tabela 6. Typ podmiotu

Typ podmiotu	Ilość organizacji	%
stowarzyszenie	15	71,4
ośrodek pomocy społecznej	3	14,3
klub integracji społecznej	2	9,5
spółdzielnia socjalna	1	4,8
Ogółem	21	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Najwięcej spośród ww. organizacji rozpoczęło swoją działalność między 2010 a 2013 rokiem – było to aż 10 stowarzyszeń oraz 1 spółdzielnia socjalna. Następnie w próbie badawczej znalazły się dwie organizacje zarejestrowane w latach: 1989-1994, jedna organizacja zarejestrowana w latach 1995-1999 oraz 4 zarejestrowane w latach 2005-2009. Zatem najwięcej w niniejszej próbie badawczej jest organizacji młodych, zarejestrowanych w latach 2010-2013. Począwszy od roku 2000 w sumie utworzono 15 organizacji, w tym 13

stowarzyszeń, 1 klub integracji społecznej i 1 spółdzielnię socjalną (tabela 7). Trzy podmioty nie udzieliły żadnej odpowiedzi na pytanie o czas rejestracji. To, że w próbie badawczej dominują organizacje młode, może mieć duże znaczenie dla uzyskanych wyników badań – mogą dominować problemy, z którymi zazwyczaj borykają się podmioty dopiero rozpoczynające swą działalność.

Tabela 7. Typ podmiotu i rok rejestracji

Typ podmiotu	Rok rejestracji						Ogółem
	przed 1989	1989-1994	1995-1999	2000-2004	2005-2009	2010-2013	
stowarzyszenie	0	0	1	0	3	10	14
ośrodek pomocy społecznej	0	2	0	0	0	0	2
klub integracji społecznej	0	0	0	0	1	0	1
spółdzielnia socjalna	0	0	0	0	0	1	1
Ogółem	0	2	1	0	4	11	18

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

10 badanych podmiotów ma swoje siedziby w Lidzbarku Warmińskim, 2 w Lubominie, pozostałe znajdują się w Kochanówce, Kłębowie, Ignalinie, Babiaku, Dąbrówce, Łaniewie, Sarnowie i Ornecie. Jedna organizacja nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie.

Tabela 8. Miejscowość, w której mieści się siedziba podmiotu

Miejscowość	N	%
Lidzbark Warmiński	10	47,6
Lubomino	2	9,5
Kochanówka	1	4,8
Kłębowo	1	4,8
Ignalin	1	4,8
Babiak	1	4,8
Dąbrówka	1	4,8
Łaniewo	1	4,8
Sarnowo	1	4,8
Orneta	1	4,8

Brak odpowiedzi	1	4,8
Ogółem	21	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Na pytanie o zakres działania organizacje mogły udzielić kilku odpowiedzi. Około 68,8% badanych organizacji zadeklarowało, że działa na terenie własnej gminy (11 wskazań), 50% na terenie powiatu (8 wskazań), 25% w najbliższej okolicy (4 wskazania). Jedynie 3 organizacje deklarowały, że działają na terenie całego kraju (tabela 9).

Tabela 9. Terytorialny zakres działania organizacji

Terytorialny zakres działania	Odpowiedzi		% wskazań
	N	%	
najbliższa okolica	8	22,9%	38,1%
Gmina	14	40%	66,7%
powiat	9	25,7%	42,9%
województwo	2	5,7%	9,5%
Region	1	2,9%	4,8%
inaczej wyodrębniony obszar	1	2,9%	4,8%
Ogółem	35*	100,0%	166,7%

*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia dowolnej liczby odpowiedzi

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Kolejne pytanie dotyczyło grup beneficjentów organizacji. Wśród indywidualnych osób korzystających z ich pomocy najliczniejszą grupą są osoby bezrobotne oraz rodziny niepełne lub wielodzietne (w obu przypadkach 57,1% organizacji wskazało taką odpowiedź). Następne pod względem częstości występowania odpowiedzi to osoby niepełnosprawne (47,6%), osoby uzależnione (28,6%), osoby bezdomne (28,6%), ofiary przemocy (28,6%), osoby po opuszczeniu zakładu karnego lub poprawczego (23,8%), cudzoziemcy (14,3%). Blisko 43% organizacji wskazało inne osoby, tj. osoby zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym, dzieci, młodzież, przedsiębiorców, nauczycieli, czy też po prostu ogół mieszkańców danej gminy/powiatu. Wśród beneficjentów instytucjonalnych zostały wyróżnione takie, jak jednostki samorządu terytorialnego (5 odpowiedzi), szkoły

i przedszkola (po 2 odpowiedzi), organizacje pozarządowe, firmy, Bank Żywności, MOPS (po 1 odpowiedzi). Cztery organizacje stwierdziły, że tak naprawdę trudno powiedzieć na rzecz jakich grup czy organizacji działają (tabela 10). Zdecydowanie częściej organizacje działają na rzecz grup beneficjentów indywidualnych niż na rzecz organizacji czy instytucji.

Tabela 10. Beneficjenci podmiotów ekonomii społecznej

Beneficjenci podmiotów ekonomii społecznej		Odpowiedzi		% wskazań
		N	%	
Beneficjenci indywidualni	bezrobotni	12	14%	57,1%
	uzależnieni	6	7%	28,6%
	bezdomni	6	7%	28,6%
	rodziny niepełne lub wielodzietne	12	14%	57,1%
	niepełnosprawni	10	11,6%	47,6%
	ofiary przemocy	6	7%	28,6%
	cudzoziemcy	3	3,5%	14,3 %
	osoby po opuszczeniu zakładu karnego lub poprawczego	5	5,8%	23,8%
	inne osoby	9	10,5%	42,9%
Beneficjenci instytucjonalni	samorząd	5	5,8%	23,8%
	szkoły	2	2,3%	9,5%
	przedszkola	2	2,3%	9,5%
	organizacje pozarządowe	1	1,2%	4,8%
	firmy	1	1,2%	4,8%
	Bank Żywności	1	1,2%	4,8%
	MOPS	1	1,2%	4,8%
	trudno powiedzieć	4	4,7%	19%
Ogółem		86*	100,0%	409,5%
*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia dowolnej liczby odpowiedzi				

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Odpowiadając na pytanie dotyczące tematycznych zakresów działania, podmioty biorące udział w badaniu mogły wymienić maksymalnie 3 obszary, jednak często wymieniały ich więcej. Może to wynikać z tego, iż organizacje często bardzo szeroko określają swoje cele statutowe, aby zmaksymalizować możliwości ubiegania się o środki finansowe. 10 z nich zadeklarowało, że zajmuje się edukacją i wychowaniem, po 9 wskazań pojawiło się przy kulturze i sztuce, pomocy społecznej i usługach socjalnych oraz promocji miasta i regionu, 8 wskazań dotyczyło przeciwdziałania patologiom, 7 – turystyki i wypoczynku, po 5 – sportu, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych, rynku pracy i aktywizacji zawodowej. Pozostałe wymienione obszary to ochrona zdrowia, ochrona środowiska/zwierząt, ratownictwo i ochrona ludności, prawa człowieka, prawo i jego ochrona, integracja międzynarodowa, rozwój demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, a także integracja przedsiębiorców. Obszary wymieniane przez organizacje często jednak są trudno definiowalne, nie mają wyraźnie zaznaczonych granic i wzajemnie się przenikają (tabela 11).

Tabela 11. Obszary działalności podmiotów

Tematyczny obszar działania	Odpowiedzi		% wskazań
	N	%	
kultura i sztuka	9	11,7%	42,9%
Sport	5	6,5%	23,8%
turystyka, wypoczynek	7	9,1%	33,3%
edukacja, wychowanie	10	13%	47,6%
ochrona zdrowia	1	1,3%	4,8%
pomoc społeczna, usługi socjalne	9	11,7%	42,9%
działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	5	6,5%	23,8%
rynek pracy, aktywizacja zawodowa	5	6,5%	23,8%
ochrona środowiska, zwierząt	3	3,9%	14,3%
ratownictwo i ochrona ludności	1	1,3%	4,8%
prawa człowieka, prawo i jego ochrona	1	1,3%	4,8%
integracja międzynarodowa	2	2,6%	9,5%
rozwój demokracji i społeczeństwa obywatelskiego	1	1,3%	4,8%

przeciwdziałanie patologiom społecznym	8	10,4%	38,1%
promocja miasta, regionu	9	11,7%	42,9%
inne – integracja przedsiębiorców	1	1,3%	4,8%
Ogółem	77*	100,0%	366,7%
*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia większej liczby odpowiedzi			

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Większość badanych podmiotów (66,7%) nie zatrudnia na stałe pracowników, 4 organizacje zatrudniają od 6 do 19 pracowników, 2 organizacje zatrudniają od 1 do 5 pracowników oraz jeden badany podmiot - ośrodek pomocy społecznej – zatrudnia 50 pracowników. Występuje tu pełna zgodność z ogólnopolskimi trendami, które wskazują, że organizacje pozarządowe, które dominują w tej próbie badawczej, na ogół nie zatrudniają pracowników z uwagi na niestabilną sytuację finansową.

Tabela 12. Zatrudnienie pracowników

Liczba osób zatrudnionych w organizacji	N	%
od 1 do 5	2	9,5
od 6 do 19	4	19
od 20 do 39	0	0
od 40 do 50	1	4,8
Nie	14	66,7
Ogółem	21	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Kolejne otwarte pytanie kwestionariusza ankiety dotyczyło specjalistów, których potrzebują organizacje. Aż 8 podmiotów w ogóle nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, zatem poniższe dane pochodzą od 13 organizacji. Najwięcej wskazań dotyczyło specjalistów ds. finansów i rachunkowości. Odpowiedziało tak 7 organizacji, co stanowi 33,3% wszystkich podmiotów biorących udział w badaniu (35% wszystkich odpowiedzi na to pytanie). 3 organizacje potrzebują psychologów lub terapeutów, następnie po 2 organizacje potrzebują pomocy każdej z wymienionych poniżej grup specjalistów:

- doradca ds. III sektora (prowadzenia stowarzyszenia),
- doradca zawodowy,
- prawnik.

Inni poszukiwani wykwalifikowani pracownicy to specjalista ds. prowadzenia działalności gospodarczej w NGO (doradca biznesowy), specjalista ds. projektów oraz specjalista ds. marketingu (tabela 13). Jedna organizacja stwierdziła, że trudno jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie.

Tabela 13. Specjaliści, z jakimi podmioty chciałyby podjąć współpracę

Zapotrzebowanie na specjalistów	Odpowiedzi		% wskazań
	N	%	
specjalista ds. prowadzenia działalności gospodarczej w NGO (doradca biznesowy)	1	5%	7,7%
doradca ds. III sektora	2	10%	15,4%
doradca zawodowy	2	10%	15,4%
specjalista ds. projektów	1	5%	7,7%
psycholog/terapeuta	3	15%	23,1%
prawnik	2	10%	15,4%
specjalista ds. finansów i rachunkowości	7	35%	53,8%
marketing	1	5%	7,7%
trudno powiedzieć	1	5%	7,7%
Ogółem	20*	100,0%	153,8%

*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia dowolnej liczby odpowiedzi

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Na pytanie dotyczące najbardziej pożądanых u pracowników podmiotów ekonomii społecznej umiejętności i kwalifikacji odpowiedziało jedynie 10 organizacji. Najwięcej spośród nich (3) wskazało na posiadanie kwalifikacji odpowiednich do zajmowanego stanowiska jako najważniejsze wśród wymagań wobec pracowników. Inne wymieniane umiejętności i kwalifikacje to: umiejętność prowadzenia księgowości, doświadczenie we współpracy ze stowarzyszeniami, znajomość pracy z osobami zagrożonymi marginalizacją społeczną, znajomość problematyki rodzinnej i umiejętności komunikacyjne. Jedna z organizacji stwierdziła też, że pracownik powinien mieć jak najlepsze kwalifikacje, inna z kolei zaznaczyła, że w organizacji każda umiejętność jest przydatna.

Tabela 14. Umiejętności i kwalifikacje współpracujących specjalistów

Požadane umiejętności i kwalifikacje	Odpowiedzi		% wskazań
	N	%	
księgowe	2	18,2%	20,0%
doświadczenie we współpracy ze stowarzyszeniami	1	9,1%	10,0%
kwalifikacje odpowiednie do stanowiska	3	27,3%	30,0%
znajomość pracy z osobami zagrożonymi marginalizacją społeczną	1	9,1%	10,0%
znajomość problematyki rodzinnej	1	9,1%	10,0%
umiejętności komunikacyjne	1	9,1%	10,0%
jak najlepsze	1	9,1%	10,0%
każda umiejętność	1	9,1%	10,0%
Ogółem	11*	100,0%	110,0%

*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia dowolnej liczby odpowiedzi

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

47,6% badanych podmiotów nigdy nie korzystała z pomocy wolontariuszy. 42,9% organizacji korzysta jednak z takiej pomocy stale lub okresowo, w tym 6 stowarzyszeń, 2 kluby integracji społecznej oraz 1 ośrodek pomocy społecznej (tabela 15).

Tabela 15. Pomoc wolontariuszy

Czy organizacja korzystała z pomocy wolontariuszy?	N	%
stale korzysta z pomocy wolontariuszy	5	23,8%
czasowo korzysta z pomocy wolontariuszy	4	19,0%
w przeszłości korzystała z pomocy wolontariuszy, ale obecnie nie korzysta	2	9,5%
nie korzystała z pomocy wolontariuszy	10	47,6%
Ogółem	21	100,0%

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Podmioty ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim nie korzystają z pomocy wolontariuszy, nawet jeśli nie zatrudniają na stałe pracowników. Zestawienie danych na temat zatrudnienia i korzystania z pomocy wolontariuszy świadczy o tym, że organizacje działają najprawdopodobniej wykorzystując tylko i wyłącznie aktywność swoich członków.

Tabela 16. Liczba zatrudnionych osób a korzystanie z pomocy wolontariuszy

		Czy organizacja korzystała z pomocy wolontariuszy?				Ogółem
		stale korzysta z pomocy wolontariuszy	czasowo korzysta z pomocy wolontariuszy	w przeszłości korzystała z pomocy wolontariuszy, ale obecnie nie korzysta	nie korzystała z pomocy wolontariuszy	
liczba osób zatrudnionych w organizacji	od 1 do 5	0	1	0	1	2
	od 6 do 19	0	1	0	3	4
	od 20 do 39	0	0	0	0	0
	od 40 do 50	0	0	1	0	1
	nie	5	2	1	6	14
Ogółem		5	4	2	10	21

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Informacje na temat źródeł finansowania wskazują, że organizacje najczęściej sięgają po pieniądze publiczne - samorządowe (środki gminy, powiatu lub samorządu wojewódzkiego) – 61,9% badanych podmiotów, a także finansują bieżącą działalność ze składek członkowskich (57,1%). 28,6% organizacji korzysta ze środków Funduszy Strukturalnych UE oraz tyle samo korzysta ze źródeł publicznych - rządowych (z ministerstwa, rządu, od wojewodów). Natomiast żadna z badanych organizacji nie czerpała środków z odpłatnej działalności statutowej organizacji i tylko jedna z działalności gospodarczej (tabela 17). Biorąc pod uwagę źródła finansowania organizacji najliczniej reprezentowanych w badaniu, stowarzyszenia najczęściej korzystają ze składek członkowskich, źródeł samorządowych i darowizn, zarówno od osób prywatnych, jak też firm i instytucji. Ośrodki pomocy społecznej najczęściej korzystają ze źródeł finansowania rządowych, samorządowych oraz unijnych. Aż 7 podmiotów wskazało, że mają jedno źródło finansowania, natomiast pozostałe wskazują od 2 do 5 różnych źródeł finansowania, a zatem średnio podmioty ekonomii społecznej powiatu lidzbarskiego mają 2,5 źródła finansowania. Powyższe dane mogą sugerować, że istnieje zbyt niski poziom dywersyfikacji źródeł finansowania, co niekorzystnie odbija się na możliwościach działania i tym samym przetrwania organizacji w zmiennych warunkach funkcjonowania. Dziesięć organizacji

odniosło się do drugiej części pytania o finansowanie, dotyczącej dominujących źródeł. Trzy spośród tych podmiotów wskazały na pieniądze rządowe jako dominujące źródło finansowania, natomiast pozostałe organizacje wskazały środki Funduszy Strukturalnych UE, darowizny od osób fizycznych (poza wpływami z 1%) oraz składki członkowskie.

W planowaniu finansów podmiotów ekonomii społecznej ważne uwzględnianie ryzyka związanego z ograniczaniem finansowania do jednego „stałego” źródła. Przyjmuje się, że 70% środków z jednego źródła jest granicą, która pozwala zachować niezależność organizacji. Większa ilość źródeł finansowania daje większe poczucie bezpieczeństwa w przypadku nagłego ograniczenia lub braku środków od jednego stałego „sponsora”. Jeżeli organizacja nie ma alternatyw w pozyskiwaniu środków z innych źródeł, to pod znakiem zapytania staje dalsze jej funkcjonowanie. Dlatego dywersyfikacja posiadanych środków finansowych jest bardzo ważnym aspektem zarządzania finansami tego typu podmiotów. Jedną z alternatyw, dotychczas słabo wykorzystywaną przez organizacje pozarządowe, jest prowadzenie działalności gospodarczej.

Tabela 17. Źródła finansowania

Źródła finansowania podmiotu	Odpowiedzi		% wskazań
	N	%	
źródła publiczne - rządowe (z ministerstwa, rządu, od wojewodów)	6	11,5%	28,6%
środki Funduszy Strukturalnych UE	6	11,5%	28,6%
źródła samorządowe (środki gminy, powiatu lub samorządu wojewódzkiego)	13	25,0%	61,9%
wsparcie od innych krajowych organizacji pozarządowych	3	5,8%	14,3%
wsparcie od innych zagranicznych organizacji pozarządowych	1	1,9%	4,8%
darowizny od osób fizycznych (poza wpływami z 1%)	5	9,6%	23,8%
darowizny od firm i instytucji	4	7,7%	19,0%
składki członkowskie	12	23,1%	57,1%
dochody z działalności gospodarczej	1	1,9%	4,8%

dochody z przekazania 1% podatku	1	1,9%	4,8%
Ogółem	52*	100,0%	247,6%
*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia dowolnej liczby odpowiedzi			

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

W pytaniu kwestionariuszowym dotyczącym jednostek wspierających organizacje najczęściej wymieniana jest gmina (5 wskazań), następnie jednostki oświatowe (4 wskazań) oraz jednostki samorządu terytorialnego ogółem (3 wskazania). Inne wymienione co najmniej raz jednostki to firmy prywatne działające na danym terenie, organizacje pozarządowe, Bank Żywności, Powiatowy Urząd Pracy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Ośrodek Sportu i Rekreacji, policja, kuratorska służba sądowa, służba zdrowia, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej, Ochotniczy Hufiec Pracy, Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej. Wciąż jeszcze niewielkie jest wsparcie ze strony przedsiębiorstw. Jest to odzwierciedlenie tendencji ogólnokrajowych – nieliczni prywatni przedsiębiorcy dopiero powoli nabierają przekonania, że prowadzenia tzw. społecznie odpowiedzialnego biznesu jest koniecznością i w dłuższej perspektywie czasowej jest opłacalne. Natomiast najbardziej widoczne i najlepiej oceniane jest dla połowy badanych organizacji wsparcie otrzymywane z gminy.

W Polsce pewien kłopot stanowi to, że koncepcje i działania w ramach ekonomii społecznej dopiero pojawiają się w świadomości przedsiębiorców oraz organizacji społecznych, na bazie wzorców przenikających z innych krajów UE. Tymczasem rozwiązania przyjmowane w innych krajach wymagają pewnego przystosowania do lokalnych warunków. Do tego z kolei jest potrzebne wzajemne poznanie się sektorów prywatnego i społecznego. Jest to proces czasochłonny, a polskie organizacje i przedsiębiorcy znajdują się dopiero w początkowej jego fazie. To stwarza pewne kłopoty, ale jednocześnie daje okazję do tworzenia nowych kreatywnych rozwiązań w zakresie podejmowania i rozwijania współpracy, dostosowanych do wymagań rynku, potrzeb społecznych i biznesowych w poszczególnych regionach.

Tabela 18. Jednostki wspierające organizacje

Typ jednostki		N	%
Firmy	bardzo	3	9,7
	średnio	3	9,7
Gmina	bardzo	2	6,5
	ogółem	5	16,1
Powiat	średnio	1	3,2

	bardzo	1	3,2
	ogółem	2	6,5
jednostki samorządu terytorialnego ogółem	średnio	1	3,2
	bardzo	2	6,5
	ogółem	3	9,7
Miasto	średnio	2	6,5
Bank Żywności	bardzo	1	3,2
jednostki oświatowe	słabo	2	6,5
	bardzo	2	6,5
	ogółem	4	12,9
organizacje pozarządowe	średnio	1	3,2
Powiatowy Urząd Pracy	średnio	1	3,2
	bardzo	1	3,2
	ogółem	2	6,5
PCPR	bardzo	1	3,2
OSiR	średnio	1	3,2
Policja	bardzo	1	3,2
kuratorska służba sądowa	bardzo	1	3,2
służba zdrowia	słabo	1	3,2
PGK	średnio	1	3,2
OHP	słabo	1	3,2
OWIES	bardzo	1	3,2

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Podmioty biorące udział w badaniu na ogół oceniają własną sytuację finansową średnio (47,4%) lub dobrze (31,6%). Tylko 2 organizacje określiły swoją sytuację finansową jako bardzo złą i jedna jako złą, przy czym były to same stowarzyszenia (tabela 19). Dwie organizacje w ogóle nie odniosły się do tego pytania.

Tabela 19. Ocena obecnej sytuacji w organizacji ze względu na sytuację finansową

Sytuacja finansowa organizacji	N	%
bardzo źle	2	10,5
Źle	1	5,3
średnio	9	47,4
dobrze	6	31,6
bardzo dobrze	0	0
nie dotyczy	1	5,3
Ogółem	19	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Ze względu na inne czynniki wymienione w tabeli 15 organizacje na ogół swoją sytuację oceniają dobrze (92 wskazań) lub średnio (67 wskazań). Najlepiej są oceniane obszary, których realizacja w pełni zależy od organizacji, czyli pozytywne oddziaływanie na środowisko, wypełnianie celów statutowych oraz jakość usług świadczonych przez organizację. Dość dobrze są oceniane kompetencje wolontariuszy, sytuacja finansowa, jakość współpracy z instytucjami publicznymi i samorządowymi, jak również wizerunek organizacji w otoczeniu społecznym. Właściwie nie ma obszarów, które byłyby oceniane jednoznacznie źle. Jedynie stan wyposażenia materialnego został oceniony nisko przez 4 podmioty (tabela 20).

Tabela 20. Ocena obecnej sytuacji w organizacji

Ocena obecnej sytuacji w organizacji ze względu na:	bardzo źle		źle		średnio		dobrze		bardzo dobrze		trudno powiedzieć		nie dotyczy		brak odpowiedzi	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
sytuację finansową organizacji	2	9,5	1	4,8	9	42,9	6	28,6	0	0	0	0	1	4,8	2	9,5
pozytywne oddziaływanie organizacji na środowisko	0	0	0	0	5	23,8	10	47,6	4	19	0	0	0	0	2	9,5
wypełnianie celów statutowych	1	4,8	0	0	2	9,5	8	38,1	8	38,1	0	0	0	0	2	9,5
stan wyposażenia materialnego	2	9,5	2	9,5	6	28,6	5	23,8	2	9,5	0	0	1	4,8	3	14,3
kompetencje pracowników	0	0	0	0	6	28,6	3	14,3	6	28,6	1	4,8	4	19	1	4,8
kompetencje wolontariuszy	0	0	0	0	4	19	6	28,6	0	0	2	9,5	6	28,6	3	14,3
poziom zarobków	1	4,8	1	4,8	7	33,3	1	4,8	0	0	1	4,8	7	33,3	3	14,3
jakość zarządzania finansami	0	0	0	0	4	19	7	33,3	5	23,8	0	0	2	9,5	3	14,3
współpraca organizacji z instytucjami publicznymi i samorządowymi	0	0	0	0	5	23,8	8	38,1	4	19	1	4,8	0	0	3	14,3
współpraca organizacji z innymi podobnymi organizacjami	0	0	2	9,5	3	14,3	8	38,1	3	14,3	1	4,8	0	0	4	19
jakość usług	0	0	0	0	2	9,5	9	42,9	6	28,6	1	4,8	0	0	3	14,3

świadczonych przez organizację																
zdolność do konkurencji z innymi podobnymi podmiotami	0	0	0	0	4	19	8	38,1	1	4,8	3	14,3	1	4,8	4	19
nadzieje na rozwój organizacji	0	0	0	0	4	19	6	28,6	6	28,6	3	14,3	1	4,8	1	4,8
wizerunek organizacji w społeczeństwie (w tym wśród potencjalnych odbiorców)	0	0	0	0	6	28,6	7	33,3	4	19	2	9,5	0	0	2	9,5
Ogółem	6		6		67		92		49		15		23		36	

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

W odpowiedziach na pytanie o najczęściej pojawiające się problemy w działalności organizacji, zdania były podzielone – 111 odpowiedzi wskazywało, że problemy są odczuwalne, natomiast 125 odpowiedzi świadczyło o tym, że nie są odczuwalne. Polaryzacja udzielonych odpowiedzi jest jednak widoczna w podziale na poszczególne typy problemów. Do najbardziej odczuwalnych barier należy nadmiernie rozbudowana biurokracja w pozyskiwaniu środków z funduszy UE i/lub z innych źródeł (18 odpowiedzi), jak też biurokracja urzędów (17 odpowiedzi). Inną wyraźnie odczuwalnym problemem są trudności w zdobywaniu funduszy lub zasobów materialnych potrzebnych do prowadzenia działalności (15 odpowiedzi). Raczej i zdecydowanie nieodczuwalne są problemy wynikające z konfliktów, zarówno wewnątrz organizacji (15 odpowiedzi), jak też z lokalnymi władzami (14 odpowiedzi), czy też z konfliktów lub braku współpracy z innymi organizacjami pozarządowymi (12 odpowiedzi). Inne wymieniane przez organizacje problemy to brak pomocy ze strony urzędników, kłopoty finansowe i konflikty z przedstawicielami lokalnych władz, np. z sołtysem.

Tabela 21. Problemy w działalności organizacji

Problemy w działalności organizacji	zdecydowanie odczuwalne		raczej odczuwalne		raczej nieodczuwalne		zdecydowanie nieodczuwalne		trudno powiedzieć		brak odpowiedzi	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
nadmiernie rozbudowana biurokracja urzędów	8	38,1	9	42,9	1	4,8	0	0	1	4,8	2	9,5
nadmiernie rozbudowana biurokracja w	11	52,3	7	33,3	0	0	0	0	2	9,5	1	4,8

pozyskiwaniu środków z funduszy UE i/lub z innych źródeł		4		3								
trudności w zdobywaniu funduszy lub zasobów materialnych potrzebnych do prowadzenia działalności	5	23,8	10	47,6	3	14,3	0	0	2	9,5	1	4,8
znużenie i/lub wypalenie liderów i/lub osób zaangażowanych w działalność organizacji	2	9,5	9	42,9	2	9,5	3	14,3	4	19	1	4,8
częsta rotacja pracowników i/lub wolontariuszy	0	0	1	4,8	4	19	7	33,3	6	28,6	3	14,3
trudności w pozyskaniu wolontariuszy	2	9,5	3	14,3	3	14,3	1	4,8	10	47,6	2	9,5
trudności w zaangażowaniu i zmotywowaniu pracowników i/lub wolontariuszy	0	0	9	42,9	6	28,6	1	4,8	3	14,3	2	9,5
niejasne przepisy regulujące działalność organizacji lub ich brak	3	14,3	5	23,8	4	19	5	23,8	2	9,5	2	9,5
konflikty wewnątrz organizacji	0	0	3	14,3	6	28,6	9	42,9	1	4,8	2	9,5
konflikty lub brak współpracy z innymi organizacjami pozarządowymi	0	0	3	14,3	5	23,8	7	33,3	2	9,5	4	19
konflikty z instytucjami/innymi jednostkami spoza środowiska pozarządowego	0	0	3	14,3	4	19	7	33,3	4	19	3	14,3
konflikty z władzą lokalną	0	0	2	9,5	4	19	10	47,6	2	9,5	3	14,3
niejasne reguły współpracy z administracją publiczną	2	9,5	2	9,5	5	23,8	6	28,6	3	14,3	3	14,3
trudności w dostępie do ważnych informacji	2	9,5	3	14,3	6	28,6	5	23,8	2	9,5	3	14,3
brak wsparcia ze strony podmiotów odpowiedzialnych za	2	9,5	2	9,5	4	19	7	33,3	3	14,3	3	14,3

ES w regionie/miejscowości								3		3		3
inne odczuwalne problemy	3	14,3	0	0	0	0	0	0	0	0	18	85,7
Ogółem	40		71		57		68		47		53	

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Kolejne pytanie kwestionariusza ankiety dotyczyło znaczenia współpracy z innymi podmiotami. Najbardziej znacząca okazała się współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego (11 wskazań) oraz z mieszkańcami okolicy, w której działają organizacje (10 wskazań). Aż 7 badanych podmiotów zadeklarowało, że nie współpracuje z instytucjami publicznymi (w tym urzędem pracy, ośrodkiem pomocy społecznej), 6 organizacji nie współpracuje z mediami, 5 badanych podmiotów zadeklarowało, że nie współpracuje z lokalnymi przedsiębiorcami, co potwierdza też uzyskane wcześniej dane o otrzymywanym raczej niewielkim wsparciu ze strony lokalnych firm oraz 5 podmiotów nie współpracuje z innymi podmiotami ekonomii społecznej, w tym z organizacjami pozarządowymi.

Jeśli chodzi o współpracę z jednostkami samorządu terytorialnego, jako bardzo znaczącą określa ją 11 organizacji, jako raczej znaczącą 2 organizacje, 1 ocenia tę współpracę jako nieznaczącą, wcale takiej współpracy nie podejmują 3 organizacje. Współpracę z instytucjami publicznymi, jako bardzo znaczącą ocenia 5 podmiotów. Współpracę z okolicznymi mieszkańcami za bardzo znaczącą uznaje 10 organizacji. Kooperację z lokalnymi przedsiębiorcami tylko 4 podmioty uznają za bardzo znaczącą. Współpracę z mediami 5 organizacji uznaje za bardzo znaczącą. Z innymi podmiotami ekonomii społecznej swoją współpracę uznaje za bardzo znaczącą 1 organizacja.

Tabela 22. Znaczenie współpracy z innymi podmiotami

Współpraca z:	NIE	TAK				BRAK ODP.	OGÓŁEM
		Nieznacząca	Raczej nieznacząca	Raczej znacząca	Bardzo znacząca		
1. jednostki samorządu terytorialnego	3	1	0	2	11	4	21
2. instytucje publiczne (w tym urząd pracy, ośrodek pomocy społecznej)	7	2	2	3	5	2	21
3. mieszkańcy miejscowości/okolicy	3	0	2	2	10	4	21
4. lokalni przedsiębiorcy	5	2	1	5	4	4	21
5. media	6	0	1	5	5	4	21

6. podmioty ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe	5	1	2	7	1	5	21
--	---	---	---	---	---	---	-----------

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Jedno z pytań dotyczyło także zadowolenia ze współpracy z ww. podmiotami. Z jednostkami samorządu terytorialnego podejmuje współpracę 17 organizacji, z tego aż 16 jest zadowolonych z tej współpracy. 10 organizacji współpracuje z instytucjami publicznymi, z czego 9 deklaruje swoje zadowolenie z tej współpracy. 17 podmiotów współpracuje z okolicznymi mieszkańcami i z tego 15 jest zadowolonych. Z lokalnymi przedsiębiorcami współpracuje 13 organizacji i z tego 10 deklaruje swoje zadowolenie ze współpracy. Z mediami współpracuje 13 podmiotów i z tego 10 jest zadowolonych z tej kooperacji. 14 organizacji współpracuje także z innymi podmiotami ekonomii społecznej, przy czym 11 deklaruje swoje zadowolenie z tej współpracy. Podsumowując, jeśli podmioty ekonomii społecznej podejmują współpracę z innymi jednostkami, to na ogół są z niej zadowolone.

Tabela 23. Stopień zadowolenia ze współpracy z innymi podmiotami

Współpraca z:	NIE	TAK				BRAK ODP.	OGÓŁEM
		Niezadowoleni	Raczej niezadowoleni	Raczej zadowoleni	Bardzo zadowoleni		
1. jednostki samorządu terytorialnego	3	0	1	13	3	1	21
2. instytucje publiczne (w tym urząd pracy, ośrodek pomocy społecznej)	7	0	1	7	2	4	21
3. mieszkańcy miejscowości/okolicy	3	0	2	14	1	1	21
4. lokalni przedsiębiorcy	5	1	2	7	3	3	21
5. media	6	1	2	8	2	2	21
6. podmioty ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe	5	1	2	10	1	2	21

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Plany rozwojowe posiada 14 spośród badanych organizacji, co stanowi 66,7%. Cztery organizacje deklarują, że takiego planu nie posiadają, ponieważ:

- to co robią do tej pory i tak zaspokaja ich potrzeby,
- nie ma nowego zarządu organizacji,

- są jeszcze młodą organizacją,
- trudno powiedzieć.

Tabela 24. Plan perspektywy rozwoju

Czy organizacja ma opracowany plan perspektywy rozwoju?	N	%
Tak	14	66,7%
Nie	4	19%
Ogółem	18	85,7%
brak odpowiedzi	3	14,3%
Ogółem	21	100%

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

PODSUMOWANIE

Reasumując, w badaniu wzięło udział 21 organizacji, wśród których najwięcej było stowarzyszeń. Najwięcej podmiotów biorących udział w badaniu miało swoją siedzibę w Lidzbarku Warmińskim, ale pojawiły się także organizacje z Lubomina, Kochanówki, Kłębowa, Ignalina, Babiaka, Dąbrówki, Łaniewa, Sarnowa i Ornety. Najpopularniejsze obszary działania organizacji to edukacja i wychowanie, kultura i sztuka, pomoc społeczna i usługi socjalne oraz promocja miasta i regionu. Wśród beneficjentów ich działań najczęściej pojawiają się osoby bezrobotne, rodziny w trudnej sytuacji, osoby niepełnosprawne oraz uzależnione, ale także osoby bezdomne, ofiary i sprawcy przemocy, osoby w zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

Biorąc pod uwagę stan zatrudnienia, organizacje pozarządowe najczęściej nie zatrudniają pracowników, natomiast najwięcej pracowników zatrudniają ośrodki pomocy społecznej. Widoczny jest też deficyt pracowników ze specjalistycznymi uprawnieniami i wiedzą, zwłaszcza specjalistów z zakresu finansów i rachunkowości, psychologów i terapeutów, doradców ds. organizacji pozarządowych oraz doradców zawodowych, a także prawników. Ponad połowa badanych organizacji nie korzysta obecnie z pomocy wolontariuszy.

Mając na uwadze źródła finansowania, można zauważyć, że najwięcej podmiotów korzysta ze środków publicznych – najczęściej samorządowych, ze składek członkowskich oraz z Funduszy Strukturalnych UE i środków rządowych. Wśród jednostek wspierających najczęściej wymieniane są jednostki samorządu terytorialnego, zwłaszcza na poziomie gminy,

ale również jednostki oświatowe. Organizacje oceniają swoją sytuację finansową na poziomie średnim lub dobrym.

Podmioty ekonomii społecznej na ogół swoją sytuację oceniają dobrze lub bardzo dobrze także ze względu na inne czynniki, takie jak pozytywne oddziaływanie na środowisko, wypełnianie celów statutowych oraz jakość usług świadczonych przez organizację. Dość dobrze są też oceniane kompetencje wolontariuszy, sytuacja finansowa, jakość współpracy z instytucjami publicznymi i samorządowymi, jak również wizerunek organizacji w otoczeniu społecznym. Wśród problemów w funkcjonowaniu podmiotów, najbardziej odczuwalne to nadmiernie rozbudowana biurokracja w pozyskiwaniu środków z funduszy UE i/lub z innych źródeł, biurokracja urzędów oraz trudności w zdobywaniu funduszy lub zasobów materialnych potrzebnych do prowadzenia działalności.

Współpraca najlepiej układa się między organizacjami a jednostkami samorządu terytorialnego oraz mieszkańcami okolicy, w której działają. Większość badanych organizacji posiada plan perspektywy rozwojowej na kolejne lata funkcjonowania, co jest ważne z uwagi na możliwość spojrzenia z dystansu na stawiane cele oraz zgodność realizowanych działań z misją organizacji. Zawsze istnieje także możliwość weryfikowania takiego planu i dostosowywania go do zmieniających się warunków funkcjonowania.

Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzone badania diagnostyczne uzasadniają konieczność opracowania wniosków i rekomendacji zawierających pewne elementy działań, które są wzajemnie ze sobą powiązane i zależne.

Wniosek 1

Niedostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy w powiecie lidzbarskim, brak dobrze przygotowanych programów nauczania na poziomie ponadgimnazjalnym. Brakuje pomysłów na modernizację programu kształcenia zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy, przejęcie szkolnictwa ponadgimnazjalnego przez samorządy i niskie nakłady finansowe na kształcenie zawodowe (dużo droższe od ogólnego), doprowadziły do znacznego ograniczenia ilości szkół zawodowych. Młodzież nie jest odpowiednio przygotowana do wejścia na rynek pracy, brakuje jej wiedzy z zakresy ekonomii społecznej i przedsiębiorczości.

Rekomendacja 1

Należy konsekwentnie wprowadzać do systemu edukacji zawodowej tzw. systemu dualnego, który polega na łączeniu praktyki zawodowej z kształceniem teoretycznym w szkole. doskonalenie systemów wstępnego kształcenia i szkolenia zawodowego na każdym poziomie, umożliwiające dostosowanie i przekwalifikowanie zgodnie z wymogami lidzbarskiego rynku pracy. Wprowadzenie z zakresu ES do programu edukacji młodzieży, zaczynając od poziomu szkół gimnazjalnych (społeczeństwo obywatelskie), a następnie średnich i wyższych (ekonomia społeczna, zasady funkcjonowania i tworzenia PES).

Wniosek 2

Wiele podmiotów ekonomii społecznej istniejących w powiecie lidzbarskim nie posiada odpowiednio przygotowanych liderów ani menadżerów z zakresu przedsiębiorczości społecznej. Osoby zakładające PES-y nie są wystarczająco przygotowywane do prowadzenia działalności. W procesie edukacji w zakresie prowadzenia przedsiębiorczości nie są one wystarczająco informowane o potencjalnych trudnościach związanych z funkcjonowaniem na rynku pracy. Jak wynika z przeprowadzonych badań focusowych i ankietowych, liderzy nisko oceniają zaangażowanie członków w statutową działalność społeczną tych organizacji.

Rekomendacja 2

Istnieje potrzeba podjęcia działań w kierunku wykształcenia grupy liderów i menadżerów przedsiębiorczości społecznej. Niezbędne jest także przygotowanie i przeprowadzenie szkoleń skierowanych do liderów oraz menadżerów przedsiębiorczości społecznej w zakresie zarządzania PES, w tym szczególnie z zakresu: zarządzania zespołem, motywowanie (pracowników, członków, wolontariuszy), strategicznego myślenia, tworzenia biznesplanów. Edukowanie osób przygotowujących się do założenia PES w zakresie realnych perspektyw funkcjonowania na rynku pracy, przygotowanie na trudności oraz wskazanie, w jaki sposób te trudności można pokonywać.

Wniosek 3

W badanych organizacjach pozarządowych (zwłaszcza w stowarzyszeniach) na ogół jest bardzo niski poziom zatrudnienia, co nie zapewnia stabilności funkcjonowania tych podmiotów. Przy tym organizacje te rzadko korzystają także z pomocy wolontariuszy. Sugeruje to, że dominujący model stanowi opieranie działania organizacji na pracy członków i członków - grupki pasjonatów, którzy wierzą w misję organizacji. Organizacje często działają

„hobbystycznie”, wykonując większość pracy własnym sumptem. To jednak od pewnego momentu uniemożliwia im rozwój i negatywnie wpływa na ich efektywność.

Rekomendacja 3

Rolą instytucji wspierających w tym przypadku jest:

- stwarzanie możliwości zatrudnienia większej liczby osób w organizacjach poprzez zapewnienie odpowiedniej puli środków finansowych oraz zapewnienie zaplecza lokalowego, eksperckiego,
- otwartość na współpracę i tworzenie partnerstw,
- uświadamianie organizacjom, że niezależnie od ich rozmiaru, istnieje potrzeba wprowadzenia całościowego systemu zarządzania zasobami ludzkimi, dopasowanego do ich indywidualnych potrzeb,
- organizowanie szkoleń z zakresu zarządzania dla liderów podmiotów ekonomii społecznej.

Wniosek 4

W organizacjach brak wykwalifikowanych kadr – zwłaszcza specjalistów ds. pozyskiwania środków finansowania działalności z zewnętrznych źródeł. Stosunkowo wyraźny jest też deficyt kluczowych kompetencji, takich jak zdolności myślenia w kategoriach ekonomicznych, przedsiębiorczości, wyczucia rynku pracy, konsekwencji w działaniu prospołecznym, kreatywności w poszukiwaniu innowacyjnych rozwiązań, a zwłaszcza brak doświadczenia w prowadzeniu tego typu działalności wśród osób pracujących w organizacjach, jak też umiejętności nieadekwatne do posiadanych kwalifikacji formalnych.

Rekomendacja 4

Konieczny jest rozwój kompetencji realizatorów i partnerów budowy ekonomii społecznej w powiecie. Realizatorami tego działania powinny być samorząd województwa i jego jednostki organizacyjne, szkoły wyższe, jak też same podmioty ekonomii społecznej. Cel ten może być zrealizowany poprzez:

- organizację szkoleń na temat ekonomii społecznej skierowanych do pracowników urzędów i instytucji publicznych,

- podnoszenie kompetencji profesjonalnych kadr podmiotów ekonomii społecznej w ramach szkoleń i studiów podyplomowych (tworzenie kierunków kształcenia i specjalności zgodnych z potrzebami sektora),
- organizacja szkoleń skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, jako potencjalnych założycieli podmiotów ekonomii społecznej, z uwzględnieniem ich ograniczonej wiedzy w zakresie ekonomii, zarządzania, rachunkowości, obsługi komputera,
- dalsze aktualizacje diagnozy stanu ekonomii społecznej, monitoring przedsiębiorczości społecznej oraz opracowanie zestawu wskaźników ewaluacji ekonomii społecznej w powiecie.

Wniosek 5

Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że badane organizacje pozarządowe w niewystarczającym stopniu dążą do dywersyfikacji źródeł finansowania. Najczęściej przy tym korzystają ze źródeł publicznych. Rzadko postrzegają działalność gospodarczą jako alternatywne źródło finansowania działań. Najczęściej przyczyną takiego stanu rzeczy jest brak odpowiednich kompetencji i zasobów. Nie podejmują się tego rozwiązania organizacje nieposiadające kapitału, pracowników, doświadczenia w zarządzaniu. Najczęściej obawiają się prowadzenia takiej działalności młode organizacje, które akurat dominowały w próbie badawczej (do trzech lat od rejestracji).

Rekomendacja 5

Należy wzbogacać wiedzę członków i pracowników organizacji na temat możliwości i korzyści z prowadzenia działalności gospodarczej w ramach III sektora, jak też konkretnych rozwiązań dotyczących samego zarządzania w biznesie. Można to osiągnąć poprzez:

- organizowanie akcji promocyjnych służących naświetleniu korzyści, jakie może przynieść organizacji i jej otoczeniu prowadzenie działalności gospodarczej,
- organizowanie szkoleń tematycznych dotyczących prowadzenia biznesu społecznego dla przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej,
- wspieranie powstawania spółdzielni socjalnych, które z założenia łączą w swoim istnieniu cele społeczne z celami biznesowymi i mogą stanowić swego rodzaju wzór do naśladowania dla stowarzyszeń i fundacji,
- promowanie dobrych praktyk w tym zakresie.

Wniosek 6

Poważną przeszkodą funkcjonowania PES jest nadmiernie rozbudowana biurokracja w pozyskiwaniu środków z funduszy UE i/lub z innych źródeł, jak też biurokracja urzędów, co z kolei skutkuje trudnościami w zdobywaniu funduszy lub zasobów materialnych potrzebnych do prowadzenia działalności.

Rekomendacja 6

Najkorzystniejsze byłoby uproszczenie procedur ubiegania się o dofinansowanie, jak też rozliczania otrzymanych środków, jednak temu problemowi można też zaradzić poprzez usprawnianie istniejącego systemu doradztwa oraz przygotowanie kadr doradztwa do wdrażania nowych rozwiązań w zakresie zarządzania projektami.

Wniosek 7

Stosunkowo mała aktywność społeczności lokalnych jest istotnym czynnikiem hamującym rozwój sektora ES w powiecie lidzbarskim.

Rekomendacja 7

Aktywizacja społeczności lokalnych poprzez działania samorządów terytorialnych, inicjowanie spotkań z lokalnymi NGO oraz instytucjami pomocy i integracji społecznej. Zaprojektowanie systemu działań mających na celu kształcenie oraz wzmacnianie animatorów zmiany społecznej, rozwijanie idei społeczeństwa obywatelskiego poprzez: kampanię promocyjną, program szkoleń oraz warsztatów.

Wniosek 8

Wiele organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu lidzbarskiego jest słabo rozpoznawalnych w środowisku lokalnym, gdyż swoją działalnością obejmują jedynie wybraną kategorię osób i działają w gronie zamkniętym.

Rekomendacja 8

Organizacje pozarządowe powinny prowadzić kampanie informacyjno-promocyjne na temat zakresu, formy i własnych zasad działania poprzez m.in. wydawanie i udostępnianie materiałów informacyjnych dla partnerów instytucji ekonomii społecznej i odbiorców działań projektowych. Organizacje pozarządowe powinny zachęcać społeczność lokalną do wspólnej

pracy. Ważne jest zatem, by działania informacyjno-promocyjne były ogólnodostępne i wydawane w sposób atrakcyjny i czytelny.

Wniosek 9

Władze publiczne oraz instytucje samorządowe nie wykorzystują w pełni możliwości wspierania ekonomii społecznej, a klauzule społeczne nie są powszechnie stosowane w zamówieniach publicznych.

Rekomendacja 9

Pokazywanie dobrych praktyk w zakresie współpracy innych samorządów. Istnieje także konieczność prowadzenia cyklicznych szkoleń dla urzędników samorządowych na temat zasad wprowadzania klauzuli społecznej. Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych oraz szerokie promowanie takich rozwiązań. Należy też uelastyczniać zapisy odnośnie klauzul społecznych, odnosząc je nie tylko do ubiegania się o zamówienia, lecz także wykonywania zamówień

Wniosek 10

Niewystarczająca współpraca pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej ukierunkowana na tworzenie partnerstw lokalnych.

Rekomendacja 10

Budowanie sieci współpracy międzyinstytucjonalnej, partnerstw lokalnych, przyjaznego środowiska, w którym PES mają szansę funkcjonować. Wzmocnienie współpracy PES z instytucjami samorządowymi w celu pozyskiwania zleceń. Wnikliwa diagnoza sytuacji rynkowej, znalezienie niszy dla prowadzonej działalności, obszaru usług. Działania powinny być wkomponowane w ogólnospołeczna strategię rozwoju regionu, a wprowadzenie zapisów o ekonomii społecznej powinno dokonywać się nie tylko na poziomie ustaw, ale też na poziomie strategii rozwoju i innych dokumentów tworzonych przez samorząd lokalny.

Wniosek 11

Należy wzmocnić praktykowane aktualnie i sprawdzone działania informacyjno-promocyjne.

Rekomendacja 11

Na przykład poprzez tworzenie atrakcyjnych wizualnie i systematycznie uaktualnianych stron www podmiotów ekonomii społecznej działających w powiecie lidzbarskim.

Wniosek 12

Włączenie proponowanego działania do głównego nurtu polityki regionu.

Rekomendacja 12

Rozesłanie raportu nt stanu diagnozy ekonomii społecznej do badanych podmiotów tj. Powiatowego Zespołu ds. Ekonomii Społecznej oraz przedstawicieli Stowarzyszenia ESWIP, pozarządowych powiatu lidzbarskiego.

Największe bariery rozwoju ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim

1. Niski poziom zatrudnienia w stowarzyszeniach oraz brak wypracowanych standardów w zakresie korzystania z pomocy wolontariuszy.
2. Niewystarczająca ilość wykwalifikowanej kadry w dziedzinie ekonomii społecznej, zwłaszcza odczuwalny jest brak specjalistów w zakresie rachunkowości i finansów III sektora.
3. Deficyt kluczowych kompetencji (wiedzy teoretycznej na temat ekonomii społecznej, a przede wszystkim umiejętności praktycznych – sprostania procedurom formalno-prawnym prowadzenia tego typu działalności, z uwzględnieniem uwarunkowań zewnętrznych i tworzenia partnerstw lokalnych w celu zwiększenia efektywności podejmowanych działań potencjalnych pracowników sektora ekonomii społecznej).
4. Zbyt niski poziom dywersyfikacji źródeł finansowania organizacji oraz nie wykorzystywanie przez podmioty ekonomii społecznej działalności gospodarczej jako potencjalnego źródła finansowania ich działań.
5. Nadmiernie rozbudowana biurokracja w pozyskiwaniu środków z funduszy UE i/lub z innych źródeł, jak też biurokracja urzędów
6. Trudności w zdobywaniu funduszy lub zasobów materialnych potrzebnych do prowadzenia działalności
7. Biurokracja, konieczność nadmiernego koncentrowania się na sprawozdawczości i raportowaniu zamiast na właściwej działalności podmiotów ekonomii społecznej.

8. Brak osób, które mogą być menadżerami przedsiębiorczości społecznej.
9. Pasywne nastawienie do ekonomii społecznej; brak zainteresowania środowiska lokalnego
10. Niska świadomość problematyki ES w społeczeństwie lokalnym
11. Niewystarczająca promocja ekonomii społecznej w powiecie i brak wiedzy o ekonomii społecznej mieszkańców środowiska lokalnego – kojarzenie jej jako działalności charytatywnej.
12. Niska współpraca pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej w zakresie tworzenia partnerstw lokalnych.
13. Brak odpowiedniego wsparcia dla rozwoju ekonomii społecznej ze strony władz i instytucje samorządowych
14. Niedostateczne wykorzystywanie klauzuli społecznej w zamówieniach publicznych.
15. System edukacji ponadgimnazjalnej nie dostosowany do aktualnych potrzeb i wyzwań do potrzeb rynku pracy w powiecie lidzbarskim - co generuje wysoka stopę bezrobocia wśród ludzi młodych.

Bibliografia

1. Cibor K., Makuch M, Żórawska E., *Zrób biznes – jak współpracować z podmiotami ekonomii społecznej*, FISE, Warszawa 2012.
2. Diagnoza sektora podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim. Raport z badań, Rzeszów 2012.
3. Jarośniński A., Kuczmierowska L., *Działalność gospodarcza organizacji pozarządowych*, FRISO, Warszawa 2007.
4. Jelonek M., *Teorie socjologiczne a ekonomia społeczna*; [w:] Wokół ekonomii społecznej, red. M. Frączek, J. Hausner, S. Mazur, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2012.
5. Leszkiewicz A., *Miejsce przedsiębiorstw społecznych w strategiach rozwoju gospodarczego*, (w:) Wspieranie ekonomii społecznej, red. J. Hausner, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2008.
6. Lidzbark Warmiński - Plan Rozwoju Lokalnego.
7. Program rozwoju ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim na lata 2013-2020.
8. Przewłocka J., Adamiak P., Zając A., *Życie codzienne organizacji pozarządowych w Polsce*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2012.

9. Raport otwarcia. Analiza podmiotów i systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie lidzbarskim na początku 2013.
10. Sałustowicz P., *Pojęcie, koncepcje i funkcje ekonomii społecznej*; (w:) *Ekonomia społeczna. Perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej*, red. J. Staręga-Piasek, Instytut Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa 2007.
11. Strategia rozwiązywania problemów społecznych powiatu lidzbarskiego na lata 2006 – 2015 .
12. Strategia rozwoju gminy Lubomino na lata 2012 – 2022.
13. Strategia rozwoju miasta i gminy Orneta na lata 2001 – 2015.
14. Strategia Rozwoju Powiatu Lidzbarskiego na l. 2001-2016.
15. Szymańska J., Zgierski J., *Ekonomia społeczna w praktyce - Relacje z otoczeniem*, FISE, Warszawa 2009.
16. Wieloletni Program Współpracy Powiatu Lidzbarskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

Wykorzystane strony internetowe

www.ekonomiaspoleczna.pl

www.powiatlidzbarski.pl/klient/starostwo-powiatow

www.wsiepolskie.pl/powiat/114/lidzbarski

www.wsiepolskie.pl/powiat/114/lidzbarski

<http://www.gizycko.pup.gov.pl>

<http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/Biblioteka/2012.9.pdf>

<http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/Biblioteka/2009.17.pdf>

http://civicpedia.ngo.pl/files/civicpedia.pl/public/2012_Klon_ZycieCodzienneNGO.pdf

<http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/Biblioteka/2008.19.pdf>

Spis tabel

Tabela 1. Wybrane dane statystyczne powiatu lidzbarskiego za rok 2011

Tabela 2. Sektory Gospodarki Narodowej w rejestrze REGON powiatu lidzbarskiego – stan na 2011 r.

Tabela 3. Struktura działalności podmiotów gospodarczych w poszczególnych branżach- stan na 2011 r

Tabela 4. Struktura bezrobocia w powiecie w poszczególnych gminach

Tabela 5. Liczba bezrobocia wg wieku i wykształcenia

Tabela 6. Typ podmiotu

Tabela 7. Typ podmiotu i rok rejestracji

- Tabela 8. Miejscowość, w której mieści się siedziba podmiotu
- Tabela 9. Terytorialny zakres działania organizacji
- Tabela 10. Beneficjenci podmiotów ekonomii społecznej
- Tabela 11. Obszary działalności podmiotów
- Tabela 12. Zatrudnienie pracowników
- Tabela 13. Specjaliści, z jakimi podmioty chciałyby podjąć współpracę
- Tabela 14. Umiejętności i kwalifikacje współpracujących specjalistów
- Tabela 15. Pomoc wolontariuszy
- Tabela 16. Liczba zatrudnionych osób a korzystanie z pomocy wolontariuszy
- Tabela 17. Źródła finansowania
- Tabela 18. Jednostki wspierające organizację
- Tabela 19. Ocena obecnej sytuacji w organizacji ze względu na sytuację finansową
- Tabela 20. Ocena obecnej sytuacji w organizacji
- Tabela 21. Problemy w działalności organizacji
- Tabela 22. Znaczenie współpracy z innymi podmiotami
- Tabela 23. Stopień zadowolenia ze współpracy z innymi podmiotami
- Tabela 24. Plan perspektywy rozwoju

ANEKS METODOLOGICZNY

Załącznik 1

Scenariusz wywiadu fokusowego nt.

Diagnozy ekonomii społecznej i jej otoczenia w powiecie lidzbarskim

Grupa – członkowie Powiatowego Zespołu ds. Ekonomii Społecznej oraz przedstawiciele Stowarzyszenia ESWIP powiatu lidzbarskiego

A. Część wstępna

- Moderator przedstawia siebie. Informuje o celu spotkania oraz jego programie.
- Moderator podkreśla ważność szczerych i uczciwych odpowiedzi – informuje, że nie ma dobrych i złych odpowiedzi.
- Moderator informuje respondentów o nagrywaniu.
- Moderator zapewnia o anonimowości wypowiedzi.
- Moderator informuje uczestników badania, że zebrane informacje zostaną przedstawione tylko w wynikach zbiorczych – bez możliwości przypisania odpowiedzi do poszczególnych osób.
- Moderator prosi respondentów o przedstawienie siebie, swojego stanowiska oraz instytucji, którą reprezentują główna misja instytucji, źródła finansowania działań – 2-3 zdania

B. Główne problemy życia w powiecie lidzbarskim

Moderator prosi o wypowiedzenie się na temat ogólnej sytuacji w powiecie lidzbarskim zadając następujące pytania pomocnicze:

1. Jak zdaniem uczestników badania żyje się mieszkańcom Lidzbarka i okolic?
2. Jakie są pozytywne i dobre strony życia w powiecie?
3. Na jakie codzienne problemy i trudności napotykają mieszkańcy powiatu?
4. Jakie są najważniejsze problemy społeczne Lidzbarka i okolic?

B. Identyfikacja najważniejszych podmiotów ekonomii społecznej

Moderator prosi o wymienienie istniejących instytucji ekonomii społecznej działających w powiecie lidzbarskim, które zostają wypisane na tablicy wg następujących kategorii:

1. NGO (organizacje pozarządowe)
2. Organizacje gospodarcze (otoczenie biznesu) tj. cechy, izby gospodarcze, organizacje zawodowe
3. Spółdzielnie socjalne
4. Zakłady Aktywizacji Zawodowej
5. Centra/Kluby Integracji Społecznej
6. Warsztaty Terapii Zajęciowej
7. Zakłady Pracy Chronionej
8. Inne.....

Następnie moderator zaprasza do dyskusji na temat **zidentyfikowanych instytucji funkcjonujących** przez badanych w oparciu o następujące pytania:

1. Jaka jest sytuacja ekonomiczno-finansowa wymienionych instytucji?
2. Na jakie bariery i trudności napotykają poszczególne instytucje ekonomii społecznej w realizacji działań?
3. W jaki sposób prowadzona jest polityka kadrowa; czyli:
  - a) czy organizacja zatrudnia na chwilę obecną pracowników? Jeśli tak, to na jakich stanowiskach - podać wraz z zakresem obowiązków
  - b) czy instytucja korzysta z usług wolontariuszy?
4. Kto jest odbiorcą/beneficjentem/adresatem działań podejmowanych w ramach funkcjonowania poszczególnych instytucji?
5. Jakie formy działań aktywnych i pasywnych realizowane są przez wymienione instytucje na rzecz ich beneficjentów?
6. Jakie są dalsze perspektywy rozwoju poszczególnych podmiotów ekonomii społecznej?

C. Diagnoza otoczenia ekonomii społecznej

Moderator prosi o ocenę dotychczasowej współpracy przedstawicieli badanych instytucji z:

1. jednostkami samorządu terytorialnego
2. Organizacjami Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej (OWIES) i Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej (IPS)

poprzez:

  - a) określenie poziomu, zasad oraz obszarów współpracy
  - b) analizę komplementarności działań wspierających sektor ekonomii społecznej w kontekście potrzeb, barier i problemów

3. Omówienie rozwiązań stosowanych w praktyce dotyczących wsparcia podmiotów ekonomii społecznej przez otoczenie ekonomii społecznej

Załącznik 2

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

skierowany do przedstawicieli podmiotów pozarządowych sektora ekonomii społecznej powiatu lidzbarskiego

Szanowna Pani/Szanowny Panie,

Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w ramach realizowanego projektu przeprowadza badanie stanu sektora ekonomii społecznej w powiatach: lidzbarskim, braniewskim, ostródzkim i bartoszyckim. Badania są anonimowe, a wyniki zostaną wykorzystane w celach niekomercyjnych. Państwa udział w prowadzonych badaniach jest dla nas niezwykle cenny. Odpowiedzi pomogą nam zdiagnozować stan sektora ekonomii społecznej w regionie.

1. Typ podmiotu:

1. organizacja pozarządowa – jaka?
  - a. stowarzyszenie
  - b. fundacja
  - c. inna, jaka .....
2. spółdzielnia socjalna
3. zakład aktywności zawodowej
4. centrum integracji społecznej
5. klub integracji społecznej
6. ośrodek pomocy społecznej

2. Rok rejestracji: (w przypadku oddziału – pytać o oddział)

-----

3. Jaki jest zakres działania organizacji? (faktyczny, niekoniecznie zapisany w statucie) (zaznaczyć wszystkie poprawne odpowiedzi)

1. najbliższa okolica (osiedle, dzielnica)
2. gmina

3. powiat
4. województwo
5. region, opisać .....
6. cały kraj
7. inne kraje
8. inaczej wyodrębniony obszar, opisać .....

4. Na rzecz kogo działa organizacja? (zaznaczyć wszystkie poprawne odpowiedzi)

1. osób indywidualnych

- a) bezrobotni
- b) alkoholicy lub narkomanii
- c) bezdomni
- d) rodziny niepełne lub wielodzietne
- e) niepełnosprawni
- f) ofiary przemocy
- g) cudzoziemcy
- h) osoby po opuszczeniu zakładu karnego lub poprawczego
- j) inne osoby – jakie.....

2. instytucji/organizacji, jakiego typu (podać najważniejsze, maks. 5)

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

3. trudno powiedzieć

5. W jakich obszarach prowadzona jest działalność organizacji? (faktyczna) (zaznaczyć 3 najważniejsze odpowiedzi)

1. kultura, sztuka	12. ratownictwo i ochrona ludności
2. sport	13. sprawy zawodowe, pracownicze
3. turystyka, wypoczynek	14. prawa człowieka, prawo i jego ochrona
4. edukacja, wychowanie	15. integracja międzynarodowa
5. badania naukowe	16. rozwój demokracji i społeczeństwa obywatelskiego
6. ochrona zdrowia	17. wsparcie III sektora
7. pomoc społeczna, usługi socjalne	18. przeciwdziałanie patologiom społecznym
8. działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	19. promocja miasta, regionu
9. rynek pracy, aktywizacja zawodowa	20. inne, jakie .....
10. ochrona środowiska, zwierząt	21. inne, jakie .....
11. obronność państwa	

6. Czy organizacja zatrudnia na chwilę obecną pracowników?

1. tak, ilu _ _ _ _   2. nie

7. Z jakimi specjalistami chcielibyście Państwo podjąć współpracę?

8. Jakie umiejętności i kwalifikacji powinien posiadać specjalista współpracujący z Pani/Pana organizacją?

9. Czy organizacja korzystała z pomocy wolontariuszy?

- a) stale korzysta z pomocy wolontariusz
- b) czasowo korzysta z pomocy wolontariuszy
- c) w przeszłości korzystała z pomocy wolontariuszy, ale obecnie nie korzysta
- d) nie korzystała z pomocy wolontariuszy

10. Czy organizacja korzystała w 2012 r. z następujących źródeł finansowania: (zaznaczyć wszystkie poprawne odpowiedzi). **Które z nich było dominujące (podkreślić jedną poprawną odpowiedź).**

- 1. źródła publiczne – rządowe (z ministerstwa, rządu, od wojewodów)
- 2. źródła publiczne – zagraniczne programy pomocowe
- 3. źródła publiczne – środki Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej
- 4. źródła samorządowe (środki gminy, powiatu lub samorządu wojewódzkiego)
- 5. wsparcie od innych krajowych organizacji pozarządowych
- 6. wsparcie od innych zagranicznych organizacji pozarządowych
- 7. darowizny od osób fizycznych (poza wpływami z 1%)
- 8. darowizny od firm i instytucji
- 9. dotacja przekazana przez inny oddział/centralę tej samej organizacji
- 10. składki członkowskie
- 11. dochody z kampanii, zbiórek publicznych, akcji charytatywnych (np. cegiełki)
- 12. odsetki bankowe, zyski z kapitału żelaznego, lokaty, udziały
- 13. dochody z majątku (np. wynajmu lokali)
- 14. opłaty (zwroty kosztów) w ramach odpłatnej działalności statutowej organizacji (nie będącej działalnością gospodarczą) zgodnie z Ust. o działalności pożytku publicznego
- 15. dochody z działalności gospodarczej
- 16. dochody z przekazania 1% podatku

11. Jakie jednostki wspierają organizację i w jakim stopniu? (podać nazwę instytucji, organizacji, przedsiębiorstwa etc.)

Słabo 1 – 2 – 3 Bardzo

1.   ___ .....
2.   ___ .....
3.   ___ .....
4.   ___ .....
5.   ___ .....
6.   ___ .....

12. Jak ocenia Pan(i) obecną sytuację w organizacji ze względu na niżej wymienione elementy:

1 – bardzo źle

2 – źle

3 – średnio

4 – dobrze

5 – bardzo dobrze

6 – trudno powiedzieć

7 – nie dotyczy

1. ___ sytuacja finansowa organizacji
2. ___ pozytywne oddziaływanie organizacji na środowisko
3. ___ wypełnianie celów statutowych
4. ___ stan wyposażenia materialnego
5. ___ kompetencje pracowników
6. ___ kompetencje wolontariuszy
7. ___ poziom zarobków
8. ___ jakość zarządzania finansami
9. ___ współpraca organizacji z instytucjami publicznymi i samorządowymi
10. ___ współpraca organizacji z innymi podobnymi organizacjami
11. ___ jakość usług świadczonych przez organizację
12. ___ zdolność do konkurowania z innymi podobnymi podmiotami
13. ___ nadzieje na rozwój organizacji
14. ___ wizerunek organizacji w społeczeństwie (w tym wśród potencjalnych odbiorców)

13. Na ile odczuwalne są poniższe problemy w działalności organizacji?

1 – zdecydowanie odczuwalne

2 – raczej odczuwalne

3 – raczej nieodczuwalne

4 – zdecydowanie nieodczuwalne

5 – trudno powiedzieć

1. ___ nadmiernie rozbudowana biurokracja urzędów
2. ___ nadmiernie rozbudowana biurokracja w pozyskiwaniu środków z funduszy UE i/lub z innych źródeł
3. ___ trudności w zdobywaniu funduszy lub zasobów materialnych potrzebnych do prowadzenia działalności
4. ___ znużenie i/lub wypalenie liderów i/lub osób zaangażowanych w działalność organizacji
5. ___ częsta rotacja pracowników i/lub wolontariuszy

6. __ trudności w pozyskaniu wolontariuszy
7. __ trudności w zaangażowaniu i zmotywowaniu pracowników i/lub wolontariuszy
8. __ niejasne przepisy regulujące działalność organizacji lub ich brak
9. __ konflikty wewnątrz organizacji
10. __ konflikty lub brak współpracy z innymi organizacjami pozarządowymi
11. __ konflikty z instytucjami/innymi jednostkami spoza środowiska pozarządowego
12. __ konflikty z władzą lokalną
13. __ niejasne reguły współpracy z administracją publiczną
14. __ trudności w dostępie do ważnych informacji
15. __ brak wsparcia ze strony podmiotów odpowiedzialnych za ES w regionie/miejscowości
16. inne odczuwalne problemy (jakie i w jakim stopniu)

.....
 .....

14. Czy organizacja współpracuje z następującymi podmiotami? Jeśli tak, to jak ocenia Pan/i znaczenie współpracy dla Pana/i organizacji oraz stopień zadowolenia Pana/i organizacji?

Współpracuje z:	NIE	TAK							
		Nieznacząca	Raczej nieznacząca	Raczej znacząca	Bardzo znacząca	Niezadowoleni	Raczej niezadowoleni	Raczej zadowoleni	Bardzo zadowoleni
1. jednostki samorządu terytorialnego									
2. instytucje publiczne (w tym urząd pracy, ośrodek pomocy społecznej)									
3. mieszkańcy miejscowości/okolicy									
4. lokalni przedsiębiorcy									
5. media									
6. podmioty ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe									

15. Czy organizacja ma opracowany plan perspektywy rozwoju?

a) tak

b) nie – dlaczego? .....

Miejscowość, w której mieści się siedziba podmiotu:

.....

Załącznik 3

Zestaw tabel z wynikami badań ankietowych

Tabela 6. Typ podmiotu

Typ podmiotu	Ilość organizacji	%
stowarzyszenie	15	71,4
ośrodek pomocy społecznej	3	14,3
klub integracji społecznej	2	9,5
spółdzielnia socjalna	1	4,8
Ogółem	21	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 7. Typ podmiotu i rok rejestracji

Typ podmiotu	Rok rejestracji						Ogółem
	przed 1989	1989-1994	1995-1999	2000-2004	2005-2009	2010-2013	
stowarzyszenie	0	0	1	0	3	10	14
ośrodek pomocy społecznej	0	2	0	0	0	0	2
klub integracji społecznej	0	0	0	0	1	0	1
spółdzielnia socjalna	0	0	0	0	0	1	1
Ogółem	0	2	1	0	4	11	18

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 8. Miejscowość, w której mieści się siedziba podmiotu

Miejscowość	N	%
Lidzbark Warmiński	10	47,6
Lubomino	2	9,5
Kochanówka	1	4,8
Kłębowo	1	4,8
Ignalin	1	4,8
Babiak	1	4,8

Dąbrówka	1	4,8
Łaniewo	1	4,8
Sarnowo	1	4,8
Orneta	1	4,8
Brak odpowiedzi	1	4,8
Ogółem	21	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 9. Terytorialny zakres działania organizacji

Terytorialny zakres działania	Odpowiedzi		% wskazań
	N	%	
najbliższa okolica	8	22,9%	38,1%
gmina	14	40%	66,7%
powiat	9	25,7%	42,9%
województwo	2	5,7%	9,5%
region	1	2,9%	4,8%
inaczej wyodrębniony obszar	1	2,9%	4,8%
Ogółem	35*	100,0%	166,7%

*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia dowolnej liczby odpowiedzi

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 10. Beneficjenci podmiotów ekonomii społecznej

Beneficjenci podmiotów ekonomii społecznej		Odpowiedzi		% wskazań
		N	%	
Beneficjenci indywidualni	bezrobotni	12	14%	57,1%
	uzależnieni	6	7%	28,6%
	bezdomni	6	7%	28,6%
	rodziny niepełne lub wielodzietne	12	14%	57,1%
	niepełnosprawni	10	11,6%	47,6%

	ofiary przemocy	6	7%	28,6%
	cudzoziemcy	3	3,5%	14,3 %
	osoby po opuszczeniu zakładu karnego lub poprawczego	5	5,8%	23,8%
	inne osoby	9	10,5%	42,9%
Beneficjenci instytucjonalni	samorząd	5	5,8%	23,8%
	szkoły	2	2,3%	9,5%
	przedszkola	2	2,3%	9,5%
	organizacje pozarządowe	1	1,2%	4,8%
	firmy	1	1,2%	4,8%
	Bank Żywności	1	1,2%	4,8%
	MOPS	1	1,2%	4,8%
	trudno powiedzieć	4	4,7%	19%
Ogółem		86*	100,0%	409,5%

*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia dowolnej liczby odpowiedzi

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 11. Obszary działalności podmiotów

Tematyczny obszar działania	Odpowiedzi		% wskazań
	N	%	
kultura i sztuka	9	11,7%	42,9%
Sport	5	6,5%	23,8%
turystyka, wypoczynek	7	9,1%	33,3%
edukacja, wychowanie	10	13%	47,6%
ochrona zdrowia	1	1,3%	4,8%
pomoc społeczna, usługi socjalne	9	11,7%	42,9%
działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	5	6,5%	23,8%
rynek pracy, aktywizacja zawodowa	5	6,5%	23,8%

ochrona środowiska, zwierząt	3	3,9%	14,3%
ratownictwo i ochrona ludności	1	1,3%	4,8%
prawa człowieka, prawo i jego ochrona	1	1,3%	4,8%
integracja międzynarodowa	2	2,6%	9,5%
rozwój demokracji i społeczeństwa obywatelskiego	1	1,3%	4,8%
przeciwdziałanie patologiom społecznym	8	10,4%	38,1%
promocja miasta, regionu	9	11,7%	42,9%
inne – integracja przedsiębiorców	1	1,3%	4,8%
Ogółem	77*	100,0%	366,7%

*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia większej liczby odpowiedzi

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 12. Zatrudnienie pracowników

Liczba osób zatrudnionych w organizacji	N	%
od 1 do 5	2	9,5
od 6 do 19	4	19
od 20 do 39	0	0
od 40 do 50	1	4,8
Nie	14	66,7
Ogółem	21	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 13. Specjaliści, z jakimi podmioty chciałyby podjąć współpracę

Zapotrzebowanie na specjalistów	Odpowiedzi		% wskazań
	N	%	
specjalista ds. prowadzenia działalności gospodarczej w NGO (doradca biznesowy)	1	5%	7,7%
doradca ds. III sektora	2	10%	15,4%
doradca zawodowy	2	10%	15,4%
specjalista ds. projektów	1	5%	7,7%
psycholog/terapeuta	3	15%	23,1%

prawnik	2	10%	15,4%
specjalista ds. finansów i rachunkowości	7	35%	53,8%
marketing	1	5%	7,7%
trudno powiedzieć	1	5%	7,7%
Ogółem	20*	100,0%	153,8%

*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia dowolnej liczby odpowiedzi

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 14. Umiejętności i kwalifikacje współpracujących specjalistów

Pożądane umiejętności i kwalifikacje	Odpowiedzi		% wskazań
	N	%	
księgowe	2	18,2%	20,0%
doświadczenie we współpracy ze stowarzyszeniami	1	9,1%	10,0%
kwalifikacje odpowiednie do stanowiska	3	27,3%	30,0%
znajomość pracy z osobami zagrożonymi marginalizacją społeczną	1	9,1%	10,0%
znajomość problematyki rodzinnej	1	9,1%	10,0%
umiejętności komunikacyjne	1	9,1%	10,0%
jak najlepsze	1	9,1%	10,0%
każda umiejętność	1	9,1%	10,0%
Ogółem	11*	100,0%	110,0%

*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia dowolnej liczby odpowiedzi

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 15. Pomoc wolontariuszy

Czy organizacja korzystała z pomocy wolontariuszy?	N	%
stale korzysta z pomocy wolontariuszy	5	23,8%
czasowo korzysta z pomocy wolontariuszy	4	19,0%

w przeszłości korzystała z pomocy wolontariuszy, ale obecnie nie korzysta	2	9,5%
nie korzystała z pomocy wolontariuszy	10	47,6%
Ogółem	21	100,0%

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 16. Liczba zatrudnionych osób a korzystanie z pomocy wolontariuszy

		Czy organizacja korzystała z pomocy wolontariuszy?				Ogółem
		stale korzysta z pomocy wolontariuszy	czasowo korzysta z pomocy wolontariuszy	w przeszłości korzystała z pomocy wolontariuszy, ale obecnie nie korzysta	nie korzystała z pomocy wolontariuszy	
liczba osób zatrudnionych w organizacji	od 1 do 5	0	1	0	1	2
	od 6 do 19	0	1	0	3	4
	od 20 do 39	0	0	0	0	0
	od 40 do 50	0	0	1	0	1
	nie	5	2	1	6	14
Ogółem		5	4	2	10	21

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 17. Źródła finansowania

Źródła finansowania podmiotu	Odpowiedzi		% wskazań
	N	%	
źródła publiczne - rządowe (z ministerstwa, rządu, od wojewodów)	6	11,5%	28,6%
środki Funduszy Strukturalnych UE	6	11,5%	28,6%
źródła samorządowe (środki gminy, powiatu lub samorządu wojewódzkiego)	13	25,0%	61,9%
wsparcie od innych krajowych organizacji pozarządowych	3	5,8%	14,3%
wsparcie od innych zagranicznych organizacji pozarządowych	1	1,9%	4,8%
darowizny od osób fizycznych (poza wpływami z 1%)	5	9,6%	23,8%

darowizny od firm i instytucji	4	7,7%	19,0%
składki członkowskie	12	23,1%	57,1%
dochody z działalności gospodarczej	1	1,9%	4,8%
dochody z przekazania 1% podatku	1	1,9%	4,8%
Ogółem	52*	100,0%	247,6%

*wynik nie sumuje się do 21, ponieważ w pytaniu była możliwość udzielenia dowolnej liczby odpowiedzi

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 18. Jednostki wspierające organizację

Typ jednostki		N	%
Firmy	bardzo	3	9,7
	średnio	3	9,7
Gmina	bardzo	2	6,5
	ogółem	5	16,1
	średnio	1	3,2
Powiat	bardzo	1	3,2
	ogółem	2	6,5
	średnio	1	3,2
jednostki samorządu terytorialnego ogółem	bardzo	2	6,5
	ogółem	3	9,7
	średnio	1	3,2
Miasto	średnio	2	6,5
Bank Żywności	bardzo	1	3,2
jednostki oświatowe	słabo	2	6,5
	bardzo	2	6,5
	ogółem	4	12,9
organizacje pozarządowe	średnio	1	3,2
Powiatowy Urząd Pracy	średnio	1	3,2
	bardzo	1	3,2
	ogółem	2	6,5
	bardzo	1	3,2
PCPR	bardzo	1	3,2
OSiR	średnio	1	3,2
Policja	bardzo	1	3,2
kuratorska służba sądowa	bardzo	1	3,2
służba zdrowia	słabo	1	3,2
PGK	średnio	1	3,2
OHP	słabo	1	3,2
OWIES	bardzo	1	3,2

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 19. Ocena obecnej sytuacji w organizacji ze względu na sytuację finansową

Sytuacja finansowa organizacji	N	%
bardzo źle	2	10,5

źle	1	5,3
średnio	9	47,4
dobrze	6	31,6
bardzo dobrze	0	0
nie dotyczy	1	5,3
Ogółem	19	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 20. Ocena obecnej sytuacji w organizacji

Ocena obecnej sytuacji w organizacji ze względu na:	bardzo źle		źle		średnio		dobrze		bardzo dobrze		trudno powiedzieć		nie dotyczy		brak odpowiedzi	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
sytuację finansową organizacji	2	9,5	1	4,8	9	42,9	6	28,6	0	0	0	0	1	4,8	2	9,5
pozytywne oddziaływanie organizacji na środowisko	0	0	0	0	5	23,8	10	47,6	4	19	0	0	0	0	2	9,5
wypełnianie celów statutowych	1	4,8	0	0	2	9,5	8	38,1	8	38,1	0	0	0	0	2	9,5
stan wyposażenia materialnego	2	9,5	2	9,5	6	28,6	5	23,8	2	9,5	0	0	1	4,8	3	14,3
kompetencje pracowników	0	0	0	0	6	28,6	3	14,3	6	28,6	1	4,8	4	19	1	4,8
kompetencje wolontariuszy	0	0	0	0	4	19	6	28,6	0	0	2	9,5	6	28,6	3	14,3
poziom zarobków	1	4,8	1	4,8	7	33,3	1	4,8	0	0	1	4,8	7	33,3	3	14,3
jakość zarządzania finansami	0	0	0	0	4	19	7	33,3	5	23,8	0	0	2	9,5	3	14,3
współpraca organizacji z instytucjami publicznymi i samorządowymi	0	0	0	0	5	23,8	8	38,1	4	19	1	4,8	0	0	3	14,3
współpraca organizacji z innymi podobnymi organizacjami	0	0	2	9,5	3	14,3	8	38,1	3	14,3	1	4,8	0	0	4	19
jakość usług świadczonych przez organizację	0	0	0	0	2	9,5	9	42,9	6	28,6	1	4,8	0	0	3	14,3
zdolność do konkurowania z innymi podobnymi podmiotami	0	0	0	0	4	19	8	38,1	1	4,8	3	14,3	1	4,8	4	19
nadzieje na rozwój organizacji	0	0	0	0	4	19	6	28,6	6	28,6	3	14,3	1	4,8	1	4,8

wizerunek organizacji w społeczeństwie (w tym wśród potencjalnych odbiorców)	0	0	0	0	6	28,6	7	33,3	4	19	2	9,5	0	0	2	9,5
Ogółem	6		6		67		92		49		15		23		36	

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 21. Problemy w działalności organizacji

Problemy w działalności organizacji	zdecydowanie odczuwalne		raczej odczuwalne		raczej nieodczuwalne		zdecydowanie nieodczuwalne		trudno powiedzieć		brak odpowiedzi	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
nadmiernie rozbudowana biurokracja urzędów	8	38,1	9	42,9	1	4,8	0	0	1	4,8	2	9,5
nadmiernie rozbudowana biurokracja w pozyskiwaniu środków z funduszy UE i/lub z innych źródeł	11	52,4	7	33,3	0	0	0	0	2	9,5	1	4,8
trudności w zdobywaniu funduszy lub zasobów materialnych potrzebnych do prowadzenia działalności	5	23,8	10	47,6	3	14,3	0	0	2	9,5	1	4,8
znużenie i/lub wypalenie liderów i/lub osób zaangażowanych w działalność organizacji	2	9,5	9	42,9	2	9,5	3	14,3	4	19	1	4,8
częsta rotacja pracowników i/lub wolontariuszy	0	0	1	4,8	4	19	7	33,3	6	28,6	3	14,3
trudności w pozyskaniu wolontariuszy	2	9,5	3	14,3	3	14,3	1	4,8	10	47,6	2	9,5
trudności w zaangażowaniu i zmotywowaniu pracowników i/lub wolontariuszy	0	0	9	42,9	6	28,6	1	4,8	3	14,3	2	9,5
niejasne przepisy regulujące działalność organizacji lub ich brak	3	14,3	5	23,8	4	19	5	23,8	2	9,5	2	9,5
konflikty wewnątrz organizacji	0	0	3	14,3	6	28,6	9	42,9	1	4,8	2	9,5
konflikty lub brak współpracy z innymi organizacjami pozarządowymi	0	0	3	14,3	5	23,8	7	33,3	2	9,5	4	19
konflikty z instytucjami/innymi jednostkami spoza środowiska pozarządowego	0	0	3	14,3	4	19	7	33,3	4	19	3	14,3
konflikty z władzą lokalną	0	0	2	9,5	4	19	10	47,6	2	9,5	3	14,3
niejasne reguły współpracy z administracją publiczną	2	9,5	2	9,5	5	23,8	6	28,6	3	14,3	3	14,3
trudności w dostępie do ważnych informacji	2	9,5	3	14,3	6	28,6	5	23,8	2	9,5	3	14,3

brak wsparcia ze strony podmiotów odpowiedzialnych za ES w regionie/miejscowości	2	9,5	2	9,5	4	19	7	33,3	3	14,3	3	14,3
inne odczuwalne problemy	3	14,3	0	0	0	0	0	0	0	0	18	85,7
Ogółem	40		71		57		68		47		53	

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 22. Znaczenie współpracy z innymi podmiotami

Współpraca z:	NIE	TAK				BRAK ODP.	OGÓŁEM
		Nieznacząca	Raczej nieznacząca	Raczej znacząca	Bardzo znacząca		
1. jednostki samorządu terytorialnego	3	1	0	2	11	4	21
2. instytucje publiczne (w tym urząd pracy, ośrodek pomocy społecznej)	7	2	2	3	5	2	21
3. mieszkańcy miejscowości/okolicy	3	0	2	2	10	4	21
4. lokalni przedsiębiorcy	5	2	1	5	4	4	21
5. media	6	0	1	5	5	4	21
6. podmioty ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe	5	1	2	7	1	5	21

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 23. Stopień zadowolenia ze współpracy z innymi podmiotami

Współpraca z:	NIE	TAK				BRAK ODP.	OGÓŁEM
		Niezadowoleni	Raczej niezadowoleni	Raczej zadowoleni	Bardzo zadowoleni		
1. jednostki samorządu terytorialnego	3	0	1	13	3	1	21
2. instytucje publiczne (w tym urząd pracy, ośrodek pomocy społecznej)	7	0	1	7	2	4	21
3. mieszkańcy miejscowości/okolicy	3	0	2	14	1	1	21
4. lokalni przedsiębiorcy	5	1	2	7	3	3	21
5. media	6	1	2	8	2	2	21
6. podmioty ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe	5	1	2	10	1	2	21

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet

Tabela 24. Plan perspektywy rozwoju

Czy organizacja ma opracowany plan perspektywy rozwoju?	N	%
Tak	14	66,7%
Nie	4	19%
Ogółem	18	85,7%
brak odpowiedzi	3	14,3%
Ogółem	21	100%

Źródło: opracowanie na podstawie danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet